

Examensarbete i medie- och kommunikationsvetenskap
2012-05-31
Institutionen för journalistik, medier och kommunikation
www.jmg.se

Öckerö kommuns drogförebyggande arbete

- En undersökning kring vilken påverkan kommunens föräldrar anser att den drogförebyggande informationen gett

Martha Koppen

Handledare: Jan Strid

Kursansvarig: Malin Sveningsson

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Abstract

Titel: Öckerö kommuns drogförebyggande arbete – En undersökning kring vilken påverkan kommunens föräldrar anser att den drogförebyggande informationen gett

Författare: Martha Koppen

Handledare: Jan Strid

Antal ord: 19 834

Kurs: Medie- och kommunikationsvetenskap, examensarbete
Institutionen för journalistik och masskommunikation (JMG)
Göteborgs universitet.

Termin: Vårterminen 2012

Syfte: Att undersöka hur föräldrar i Öckerö kommun upplever att den drogförebyggande informationen i kommunen har påverkat dem själva respektive andra föräldrar i kommunen.

Metod: Uppsatsen är av kvalitativ karaktär och använder sig av strukturerade fokusgruppsintervjuer

Material: Tre fokusgruppsintervjuer med föräldrar i Öckerö kommun

Huvudresultat: Sammantaget skiljer inte de intervjuade föräldrarna på hur de själva respektive andra föräldrar i kommunen påverkats av den drogförebyggande informationen utan de tror att andra påverkats ungefär på samma sätt som de själva. Å andra sidan tror föräldrarna att det finns en liten grupp föräldrar som inte nås av det förebyggande arbetet alls och att detta hänger samman med ett bristande föräldraskap och en tendens att inte närvara vid exempelvis föräldramöten. Den huvudsakliga påverkan av det drogförebyggande arbetet i Öckerö kommun består i att över hälften av föräldrarna upplever att deras attityder, handlande samt kunskap påverkats i och med det drogförebyggande arbetet. I de fall där en attitydförändring skett pekar föräldrarna på att denna skett till följd av ett förändrat kunskapsläge. Vidare anser de föräldrar som menar att deras attityd inte förändrats ändå att deras kunskap ökat, samt att detta lett till att deras handlande för att förhindra sina barn från att dricka förändrats och blivit mer proaktivt.

Executive Summary

Denna studie har utförts på uppdrag av Öckerö kommun och studiens syfte är – att undersöka hur föräldrar i Öckerö kommun upplever att den drogförebyggande informationen i kommunen har påverkat dem själva respektive andra föräldrar i kommunen. Forskningen har visat att det främst är attityderna hos en ungdoms föräldrar, samt tillgängligheten i hemmet, som avgör huruvida en ungdom konsumerar alkohol eller ej. På senare år har därför detta samband uppmärksammats mer och mer och idag satsar aktörer såsom Statens folkhälsoinstitut stora resurser på att påverka föräldrarnas attityder kring alkoholkonsumtion bland unga – och flertalet av dessa satsningar sker i kommunal regi. I och med detta arbete finns det ett stort samhällsligt intresse av att dra lärdom från redan genomförda folkhälsokampanjer med syftet att minska alkoholkonsumtionen bland unga. I Sverige finns det få väldokumenterade fall av folkhälsokampanjer och att undersöka dessa, för att försöka ta reda på mer kring hur de påverkar sin målgrupp, är därför högst intressant för forskningen på området. För att besvara studiens syfte utfördes fokusgruppsintervjuer vid tre tillfällen. En av styrkorna med fokusgrupper är att de, till skillnad från exempelvis enskilda samtalsintervjuer där fler ämnen kan avklaras på samma tid, leder till en mer grundlig belysning av de ämnen som tas upp. Tidigare forskning kring det drogförebyggande arbetet i Öckerö kommun har dragit olika slutsatser kring huruvida det är föräldrarnas attityder till alkoholkonsumtion bland unga, eller deras handlande för att förhindra sina barn från att dricka, som förändrats. Denna motstridighet gjorde att jag ville belysa denna fråga på djupet varför fokusgruppintervjuer valdes som metod.

Frågeställningarna i uppsatsen analyserades utifrån två begrepp inom medieforskningen nämligen tredje- och förstapersonseffekter. Tredjepersonseffekter innebär kortfattat att en individ upplever att hon själv påverkas annorlunda än andra individer. Utifrån ett medievetenskapligt perspektiv visar detta sig exempelvis genom att en individ tror att andra påverkas mer av mediebilder än individen själv. Tredjepersonseffekter har vidare visat sig vara särskilt tydliga när en individ kan uppfatta det som skadligt för den egna självbilden att påverkas av medieinnehållet exempelvis för att innehållet anses socialt oacceptabelt – såsom exempelvis vid exponering av våldsamt medieinnehåll. Å andra sidan har forskningen även visat att det finns tillfällen då en individ istället anser det fördelaktigt för den egna självbilden att ta till sig ett medieinnehåll varpå individer istället har en tendens att tro att denne påverkas mer än andra och detta benämns förstapersonseffekter. Aktuella studie finner inga starka belägg för att varken tredje- eller förstapersonseffekter gett sig till känna under fokusgruppsintervjuerna även om vissa tendenser till en förstapersonseffekt eventuellt kunnat registreras. Istället upplever föräldrarna att även andra föräldrar påverkats ungefär på samma sätt som de själva. De föräldrar som inte påverkats

alls utgörs enligt föräldrarna av en minoritet av individer som saknar engagemang i sitt barns liv och därför har en tendens att inte närvara vid exempelvis föräldramöten. Vidare visar studiens resultat att flertalet av föräldrarna, uppskattningsvis runt sextio procent, menar att deras attityder, handlande samt kunskap påverkats i och med det drogförebyggande arbetet. De föräldrar som inte upplevde att deras attityd förändrats menade dock att deras kunskap ökat vilket lett till att deras handlande gentemot sina barn för att förhindra dem från att konsumera alkohol blivit mer proaktivt.

Studien visar vidare på att föräldrarna anser att den relation drogsamordnaren etablerat i förhållande till kommunens föräldrar, och till dem själva, spelar en avgörande roll för det drogförebyggande arbetets framgång. Föräldrarna pekar bland annat på att de vågar kontakta drogförebyggaren i större utsträckning än de skulle vågat om de skulle tvingas kontakta någon för dem okänd kommunalanställd. Vidare anger deltagarna att den främsta anledningen till att de hör av sig från början är att de litar på att drogsamordnaren kommer att agera om detta krävs.

Mitt främsta råd till kommunen är därför att uppmärksamma att vem som utför det drogförebyggande arbetet, och vilka relationer denne lyckas bygga till föräldrarna, upplevs som avgörande för arbetets framgång bland kommunens föräldrar. Vidare framkommer det även under intervjuerna att sättet drogsamordnaren förmedlar informationen på, det vill säga utan att trampa föräldrarna på tårna, upplevs som en av framgångsfaktorerna bland fokusgruppsdeltagarna. I och med detta bör kommunen vid ett eventuellt utvecklande utav det drogförebyggande arbetet se till att denna komponent inte går förlorad – detta gäller även när man implementerar kommunens drogförebyggande modell i andra kommuner.

Abstract	
Executive Summary	
Problematisering.....	1
Alkoholbruk bland unga	1
De få väldokumenterade fallen av informationskampanjer rörande folkhälsan.....	2
Bakgrund.....	4
Hur det hela började	4
Det drogförebyggande arbetet i Öckerö kommun utvecklas	4
De informativa insatserna inom ramen för Alla Överens	5
Snart tio år efter starten– vad har hänt?	6
Är den positiva utvecklingen en del utav en trend?.....	7
Tidigare forskning	7
Uppsatser som berör Alla Överens.....	7
Teoretisk ansats.....	9
Definition av Attitydbegreppet.....	9
Mediepåverkan och tredjepersonseffekter	11
Tredjepersonseffekter – en forskningsöversikt	11
Mottagarens, medieinnehållets och sändarens betydelse för tredjepersonseffekter	13
Förklaringar till tredjepersonseffekter.....	15
Tredjepersonseffekter och Alla Överens.....	16
Syfte och frågeställningar	16
Metod.....	17
Fokusgrupper som metod	18
Urval av fokusgruppsdeltagare	19
Insamling av empiri.....	20
Bearbetning av materialet samt validitet - och reliabilitetsdiskussion	21

Resultat.....	22
Vilka grupper av föräldrar tror fokusgruppsdeltagarna att kommunen har påverkat respektive inte påverkat med sitt drogförebyggande arbete?	22
Allmän kännedom om det drogförebyggande arbetet i kommunen	22
Betydelsen av föräldrarnas existerande attityder	23
Betydelsen av typen av föräldraskap, kunskap, närvaro, engagemang samt ”liten orts mentalitet”	24
Kvinnor exponeras eventuellt något mer för den drogförebyggande informationen än män	26
Vilka förändringar tror fokusgruppsdeltagarna att kommunens drogförebyggande arbetet lett till när det gäller föräldrars attityder, kunskap samt handlande för att förhindra unga från att dricka?.....	28
Många föräldrar anger att deras attityd förändrats	28
Samtliga föräldrar anger att deras kunskap och handlande påverkats	29
Vilka budskap och informationskanaler tror fokusgruppsdeltagarna påverkar dem själv respektive andra föräldrar mest?	31
De budskap föräldrarna upplever som mest effektiva.....	31
De kanaler föräldrarna upplever som mest effektiva.....	31
Nyhetsbrevet och övriga informations insatser– ett komplement.....	33
Vem upplever fokusgruppsdeltagarna är avsändare av informationen?	34
Analys.....	37
Kan en svag tredjepersonseffekt skönjas?	37
Föräldrarnas attityder tycks ha blivit mer tillgängliga.....	38
Kan tendenser till en förstapersonseffekt registreras?	38
Informationen försöker inte inkräkta på föräldrarnas rätt att själva bestämma	39
Deltagarna upplever att den allmänna normen i samhället förändrats	41
Är det troligt att kvinnor i högre grad nås av den drogförebyggande informationen?	42
Sammanfattning av analysen samt återkoppling till studiens frågeställningar.....	42

Avslutande diskussion	44
Tankar kring studiens resultat	44
Rekommendationer till uppdragsgivaren	45
Tankar kring genomförandet	46
Källförteckning	
Bilagor 1. Frågeguide	

Problematisering

Alkoholbruk bland unga

I dag är det allmänt känt att alkoholkonsumtion kan leda till en rad olika sjukdomstillstånd och därmed påverkar folkhälsan i negativ riktning. Individer som brukar alkohol frekvent lider bland annat högre risk att drabbas av cancer, mag- och tarmsjukdomar, hjärt- och kärlsjukdomar samt alkoholförgiftning. Vidare ökar alkohol vid berusning individers risktagande och bruket av alkohol kan därmed kopplas samman med olyckor av olika slag såsom trafikolyckor och drunkningsolyckor, självmord, lagförseelser samt fysiskt och psykiskt våld särskilt i närstående relationer (Babor et al., 2010). Förutom att alkoholbruk kan få tragiska följder för den brukande individens liv och hälsa medför det stora kostnader för samhället både i form av vård samt i form av andra samhällsinsatser såsom polisutryckningar. Det är naturligtvis svårt att fastställa alkoholkonsumtionens exakta kostnad för det svenska samhället men år 2002 gjordes ett försök genom att en beräkning utfördes över den kostnadsbelastning alkoholkonsumtionen utgjorde i form av hälso- och sjukvårdskostnader, minskad livskvalité, kostnad för socialtjänst och kriminalitet och då utgjordes denna av 20,3 miljarder svenska kronor. I sammanhanget är det värt att nämna att denna beräkning inte tar hänsyn till indirekta skador såsom exempelvis fysiska skador hos individer som utsatts för alkoholrelaterat våld utan att själva varit påverkade (Jarl et al., 2006).

När det gäller alkoholbruk bland unga är detta särskilt allvarligt då det länge varit allmänt känt att vår kropp inte är färdigutvecklad förrän vi når vuxen ålder och till följd av detta tar större skada av alkoholkonsumtion innan dess. Enkelt uttryckt kan man säga att ju yngre en individ är desto större skada tar den av alkoholkonsumtion (Rossow och Klepp, 2009). Forskningen har vidare visat att i Norden, och även i Sverige, utgörs ungas alkoholkonsumtion till största delen av att dricka sig berusade vilket är än mer oroväckande då denna typ av alkoholkonsumtion ses som särskilt riskfylld eftersom den utöver redan nämnda faror kan kopplas samman med tobaksbruk – särskilt hos unga (Arata et al., 2003). Ytterligare en anledning till att det är viktigt att skjuta upp alkoholdebuten är att risken för en individ att hamna i ett alkoholberoende ökar avsevärt om denna sker tidigt i livet (Dawson et al., 2008). I Sverige är det därmed enligt lag förbjudet både att sälja till och bjuda omyndiga individer på alkoholhaltiga drycker och ändå visar årliga undersökningar utförda av Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN) att över femtio procent av niondeklassarna druckit alkohol de senaste tolv månaderna (CAN-undersökningen 2011).

Flertalet studier som undersöker vilka faktorer som avgör ungdomars förhållande till alkoholkonsumtion konstaterar att den främsta påverkansfaktorn för huruvida en ungdom konsumerar alkohol eller ej är föräldrars attityder gentemot

alkoholkonsumtion bland unga, i samband med alkoholens tillgänglighet i hemmet (Komro et al., 2007; Yu, 2003). Dessa studier drar vidare slutsatsen att en stor insats för att minska ungas drickande därför kan göras genom att föräldrar tydligt signalerar att det inte är okej att ungdomen dricker alkohol i kombination med att begränsa tillgängligheten i hemmet. Ytterligare faktorer av vikt för ungdomars alkoholbruk är relationen mellan föräldrarna och barnet på så sätt att en stödjande och kärleksfull relation, där kommunikationen är god, verkar stödjande och minskar risken att ungdomen hamnar i alkohol- eller narkotikarelaterade problem. Även typen av föräldraskap spelar in även om studier visar på att det är en svår balansgång, då ett auktoritärt föräldraskap kan leda till revolt mot föräldern men ett för slapt föräldraskap även det kan öka risken för att barnet utvecklar alkoholproblem (Larsson & Lilja 2003).

Forskningen kring ungdomars alkoholbruk har alltså funnit att föräldrarnas attityder till alkoholkonsumtion bland unga i kombination med en rimlig gränssättning, begränsning av tillgängligheten av alkohol i hemmet samt en god kommunikation, gärna även kring alkoholbruk, är avgörande för ungdomars förhållande till alkohol – idag dricker dock en stor andel av Sveriges ungdomar och flertalet föräldrar känner inte till just nämnda samband och inte heller ovannämnda sådana såsom exempelvis det mellan en tidig alkoholdebut och alkoholism. Idag satsar därför aktörer såsom Statens folkhälsoinstitut (Statens folkhälsoinstitut, 2012) stora resurser på att förändra föräldrars attityder kring alkoholkonsumtion bland unga och flertalet utav dessa genomförs ute i kommunerna i kommunal regi. I och med detta arbete finns ett stort samhällsligt intresse av att dra lärdom från redan genomförda folkhälsokampanjer, med syftet att minska alkoholkonsumtionen bland unga. Det är i och med detta som Öckerö kommun vill få hjälp med att utvärdera kommunens drogförebyggande arbetet, som pågått i kommunen i omkring tio år under beteckningen Alla Överens, och som enligt kommunens egna undersökningar haft stor framgång (Hellberg, 2011). Denna framgång har även lett till att metoden Alla Överens idag håller på att implementeras i ytterligare fyra svenska kommuner, med stöd från Svenska Folkhälsoinstitutet (FHI), vilket gör att intresset av att utvärdera modellen ökar än mer (Drogeförebyggaren Håkan Fransson Öckerö kommun). I och med detta är Öckerö kommun intresserad av att undersöka vilka kommunikativa insatser som påverkat föräldrarna i kommunen.

De få väldokumenterade fallen av informationskampanjer rörande folkhälsan

Det är svårt att veta vad som gör en kampanj med folkhälsoambitioner lyckosam, och denna typ av kampanjer står inför samma utmaning som övriga informativa insatser – det är i efterhand enormt svårt att fastställa vilken effekt arbetet faktiskt gett. Då och då har dock ansträngningar för att utvärdera folkhälsokampanjer gjorts och Seth Bremberg skolöverläkare undersökte runt 400 hälsokampanjer med förebyggande syfte, utav vilka samtliga hade ungdomar som målgrupp, men fann endast ett 40-tal där en effekt dokumenterats och utav dessa fyrtio återfanns inte en

enda svensk kampanj (Palm 1994, s. 17). Internationellt finns dock framgångsrika exempel och bland annat Stanford Five City Program och the Minnesota Heart Health Program utförda i USA anses allmänt ha haft stor framgång. Dessa projekt hade målet att minska dödsfall till följd av hjärt- och kärlsjukdomar och gemensamt för de båda kampanjerna var att de varit långsiktiga satsningar med en generös budget, där man satsat betydande summor per invånare (Palm 1994, s. 17).

Insatser för att främja folkhälsan består självfallet inte endast utav renodlade informationskampanjer, utan lagförslag eller annat kan utgöra alternativa insatser, men trots detta består flertalet insatser av moment där information/kommunikation står i centrum och det därmed är önskvärt att dessa utvärderas, i den utsträckning detta är möjligt, så att det finns ”verkliga fall” gentemot vilka man kan testa kommunikationsforskningens teorier kring vad som gör kommunikativa insatser framgångsrika respektive ineffektiva. I längden skulle även en positiv effekt av forskning med syftet att utvärdera informationskampanjer bli att sambandet mellan kommunikationsforskningen och planerandet av kommunikativa insatser ute i verkligheten stärks.

Problematiken med att utvärdera kommunikationskampanjer består ofta i att detta görs i efterhand – och det är då svårt att avgöra vilka andra faktorer som påverkat att exempelvis alkoholkonsumtionen bland unga gått ner – exempelvis skulle en nedgång kunna bero på allmänna trender kring livsstil och hälsa eller dylikt. Inom medieforskningen, mer specifikt inom den del utav medieforskningen som koncentrerar sig på effekter utav olika medieinnehåll, har man dock börjat intressera sig för att studera effekter utav mediebilder utifrån nya perspektiv – nämligen utifrån att mediernas effekt i mångt och mycket skulle kunna bero på deras upplevda effekt, det vill säga att människor tror att medierna har effekt på andra och därmed handlar annorlunda, och att det därför inte räcker med att undersöka vilken effekt medier faktiskt har på enskilda individer – detta fenomenen kallas inom medieforskningen för tredjepersonseffekter (Johansson, 2000). Fördelen med att titta på eventuella effekter av en informationskampanj, och dess olika delar, med utgångspunkt i hur människor tror att dess medieinnehåll påverkar dem själva och andra, och därmed eventuellt påverkar deras handlande, är att denna typ av undersökningar går att göra även i efterhand. Inom detta forskningsområde finns det ett relativt omfattande omfång utav studier som undersöker hur människor bedömer mediebilders påverkan på sig själva och andra men mindre forskning kring sambandet mellan detta och deras handlande (Johansson 2000, s.79) och därmed finns det mycket kvar för studier på området att bidra med innan det står klart hur detta samband faktiskt ser ut.

Bakgrund

Hur det hela började

Öckerö kommun är belägen i Bohuslän och utgörs av tio öar, varav Öckerö utgör centralorten, samt några mindre holmar vilka tillsammans utgör en yta på 26 km². Från fastlandet nås kommunen med färjetrafik och kommunen har i dagsläget en befolkning på runt 12 000 invånare (Nationalencyklopedin, 2012).

År 1999 genomfördes en undersökning utav Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN), vilka årligen utför undersökningar gällande ungdomars alkohol-och drogkonsumtion bland niondeklassare, i Öckerö kommun. CAN-undersökningen fastställde att niondeklassarna i kommunen konsumerade betydligt större mängder alkohol än riksgenomsnittet, och att pojkar konsumerade mer än dubbelt så mycket som riksgenomsnittet och även betydligt mer än snittet i Västra Götaland (Höglund, 1999).

Under samma tidsperiod uppmärksammades problematiken kring alkoholkonsumtion även nationellt och 2001 vekte regeringen 300 miljoner kronor för att utveckla det drogförebyggande arbetet och minska de skadliga verkningarna av alkoholbruk ute i kommunerna. I och med denna satsning fick kommunerna ansvaret för att på egen hand implementera handlingsplanens sex delmål, genom att samordna kommunala aktörer, vilka gick ut på att trafiken, arbetsplatser, graviditeten samt uppväxten skulle vara fri från alkohol. Vidare skulle kommunerna verka för att minska berusningsdrickandet, skapa fler alkoholfria mötesplatser samt utrota den illegala alkoholhandeln i kommunen (Socialdepartementet 2001).

I och med det dystra resultatet av CAN-undersökningen, och regeringens ovannämnda satsning, ansökte Öckerö kommun om pengar från Länsstyrelsen för att anställa en drogförebyggare med uppgiften att samordna det drogförebyggande arbetet i kommunen och verka för en minskad alkohol, tobak- och drogkonsumtion och därmed minska de skadliga effekterna till följd av sådan konsumtion (Drogeförebyggaren Håkan Fransson Öckerö kommun).

Det drogförebyggande arbetet i Öckerö kommun utvecklas

Vid arbetets start år 2002 sattes målen för det drogförebyggande arbetet inom kommunen och de gick ut på att; öka samverkan mellan olika aktörer inom kommunen såsom politiker och föreningsliv, för att tillsammans kunna minska alkohol-och drogkonsumtionen, samt att öka kunskapen kring olika typer av alkohol-och drogkonsumtion. Vidare var ett huvudmål att involvera kommunens föräldrar i det drogförebyggande arbetet för att få alla vuxna att enas om att ingen under arton år skall dricka alkohol (Drogeförebyggaren Håkan Fransson Öckerö kommun).

Målet med att engagera föräldrarna i det drogförebyggande arbetet presenteras idag, på Öckerö kommuns hemsida, som kärnan i det drogförebyggande arbetet, vilket benämns Alla Överens, och beskrivs på följande vis:

”Öckerö kommuns primärpreventiva drogförebyggande arbete för att utrota tonårsfylleriet går under namnet ALLA ÖVERENS och handlar om att alla vuxna måste bli överens om att ingen under 18 år ska få tag i alkohol. Vi är övertygade om att om alla vuxna i en kommun bestämmer sig för detta så är problemet med ungdomsfylleriet snart historia” (Öckerö kommun, 2012).

Slutligen sattes vid arbetets start det ambitiösa målet att:

”(...) bli den första kommunen i Sverige som utrotar tonårsfylleriet” (Öckerö kommun, 2012).

Kommunens drogförebyggande arbete är även känt som Öckerömetoden i denna studie kommer dock benämningen Alla överens att användas.

De informativa insatserna inom ramen för Alla Överens

Samtlig information inom ramen för det drogförebyggande arbetet i Öckerö kommun riktar sig till målgruppen föräldrar. Det är informationen i samband med föräldramötena, krönikorna i lokalbladet och nyhetsbrev (i form av mailutskick) som är de mest riktade informativa insatserna, då de direkt rör ungdomars alkoholbruk och hur detta kan minskas, medan föreläsningsserien ”föräldrar emellan” berör teman relaterade till föräldraskapet mer generellt och inte endast drog- och alkoholrelaterade frågor. Utav dessa insatser är informationen i samband med föräldramötena och nyhetsbrev de primära.

I samband med ordinarie föräldramöten informerar drogsamordnaren genom att presentera statistik från drogvaneundersökningarna, informera om risker med alkoholbruk bland unga samt ge handfasta tips på hur man kan hindra ungdomar från att dricka alkohol. Under senare år har även information kring föräldraskapet ingått och relationen mellan föräldrar och deras barn berörts och i samband med detta har föräldrarna uppmuntrats att ta plats i sina barns liv och inte lämna uppfostran till kamratgruppen.

Vad gäller nyhetsbrev, i form av mailutskick, sker dessa idag till runt 2000 personer varav de flesta är föräldrar då mailadresser samlas in i samband med föräldramöten. Nyhetsbrev informerar om nya typer av narkotika, forskningsrapporter rörande konsekvenser av alkohol och narkotikabruk samt fungerar som en uppsamlingsplats för information på så vis att drogsamordnaren informerar om vad som händer i kommunen, genom att exempelvis underrätta föräldrarna om att ungdomar druckit alkohol eller använt droger på en specifik plats i kommunen eller om att langning skett eller mer allmänt uppmanar

föräldrarna att besöka föreläsningar, föräldravandra eller vara extra uppmärksam på sina ungdomar under exempelvis en festhelg. Vidare innehåller även nyhetsbrev mer allmän information kring föräldraskap och andra teman som angränsar till alkohol- och narkotikabruk bland unga såsom unga och risktagande och våld bland unga. Mailutskicken är även fullt av länkar till forskningsrapporter, artiklar och videor för den som vill fördjupa sig i olika frågor medan den mer generella informationen kring föräldravandringen och vad som händer i kommunen presenteras direkt i nyhetsbrevet. Slutligen uppmanas även föräldrarna att höra av sig med tips kring vad som händer i kommunen vad gäller ungas alkohol- och drogbruk (Drogförebyggaren Håkan Fransson Öckerö kommun).

Snart tio år efter starten– vad har hänt?

Hur ser det då ut i Öckerö kommun? I dag snart tio år efter att det drogförebyggandearbetet inleddes i Öckerö kommun ser enligt kommunens egna undersökningar, vilka genomförs årligen för att följa upp arbetet, alkoholkonsumtionen bland kommunens högstadieelever helt annorlunda ut. Sedan de första mätningarna genomfördes år 2003 har andelen högstadieelever som aldrig druckit alkohol ökat från runt 30 procent till runt 70 procent och andelen som druckit alkohol fler än en gång minskat från runt 40 procent till strax under 20 procent – även när det gäller elever som testat alkohol endast en gång kan en minskning registreras även om denna är något mer diffus då minskningen inte är kontinuerlig utan varierar mellan mätningarna. Fortsatt kan även en signifikant minskning av andelen intensivkonsumenter bland högstadieeleverna registreras.

Studerar man endast utvecklingen för niondeklassarna har andelen som druckit alkohol någon gång under de senaste tolv månaderna sjunkit från runt åttio procent till runt fyrtio procent och andelen som inte druckit alkohol alls ökat från strax över tjugo procent till strax under femtio procent och därmed har alkoholdebuten skjutits upp för en avsevärd andel utav eleverna (Hellberg, 2011 s.43-48). Drogvaneundersökningarna i kommunen har även registrerat att föräldrars restriktivitet gentemot alkoholbruk bland ungdomar ökat sedan det drogförebyggande arbetet inleddes även om den procentuella förändringen inte är särskilt stor då frågan kring hur ungdomar upplever sina föräldrars attityder endast funnits med sedan år 2007 (Hellberg, 2011 s.47).

Sammantaget visar det drogförebyggande arbetet i Öckerö kommun alltså på positiva resultat, vilket har lett till att även andra kommuner visat intresse för metoden och till följd av detta implementeras idag Alla Överens i fyra svenska kommuner (Vansbro, Malung-Sälen, Ockelbo och Bollnäs) – ett projekt som finansieras med stöd från Statens Folkhälsoinstitut (FHI) och för vilket Öckerös drogförebyggare är nationell samordnare, och i och med detta ökar intresset av att utvärdera arbetet ytterligare (Drogförebyggaren Håkan Fransson Öckerö kommun).

Är den positiva utvecklingen en del av en trend?

Svaret på den frågan är både ja och nej. Över tid har alkoholbruket bland unga minskat stadigt i Sverige och i de riksmätningar som genomförs årligen bland Sveriges niondeklassare framträder en positiv trend då alkoholbruket i denna grupp minskat kontinuerligt sedan den första mätningen 1971. Vid den förra mätningen år 2011 uppgav således 55 procent av pojkarna och 59 procent av flickorna i nionde klass att de druckit alkohol inom loppet av de tolv senaste månaderna. Vidare minskar även den totala alkoholkonsumtionen bland niondeklassarna och i den senaste mätningen uppmättes den hitintills lägsta alkoholkonsumtionen bland flickorna sedan år 1996. Vidare har även andelen intensivkonsumenter bland niondeklassarna minskat vid de två senaste mättillfällena, och idag utgör gruppen intensivkonsumenter strax under en femtedel av de svarande jämfört med att under närliggande år legat runt en fjärdedel. En intensivkonsument utgörs av en individ som intar en alkoholmängd motsvarande en flaska vin vid ett och samma tillfälle (CAN-undersökningen 2011).

Det är viktigt att poängtera att CAN:s undersökning och Öckerös undersökning använder något olika frågeformuleringar och därmed kan få något olika resultat och det är därför inte säkert att skillnaderna mellan Öckerö kommuns niondeklassare och rikssnittet går att uppskatta exakt – men statistiskt sett dricker alltså färre av niondeklassarna i Öckerö kommun alkohol än de i en genomsnittlig svensk niondeklass även om man tar hänsyn till ungdomens kön. Sammantaget finns det alltså goda skäl att anta att det inte endast är den positiva trenden i Sverige i stort som ligger bakom minskningen utav alkoholkonsumtion bland unga i Öckerö kommun utan att även andra faktorer såsom det drogförebyggande arbetet kan ha spelat in.

Tidigare forskning

Uppsatser som berör Alla Överens

Det har bedrivits en relativt omfattande forskning kring det drogförebyggande arbetet i Öckerö kommun och forskningen har även sträckt sig över ett relativt långt tidspann. Samtliga uppsatser som berört det drogförebyggande arbetet Alla Överens berör på något sätt även sambandet mellan föräldrarnas attityd och de ungas alkoholkonsumtion. Dock är attitydbegreppet inte klart definierat och avgränsat i de utförda studierna och det är därför svårt att säga vad studierna egentligen undersöker.

Jesper Hellbergs (2011) masteruppsats, med fokus på folkhälsoaspekten, syftade till att utvärdera Öckerö kommuns preventionsprogram Alla Överens. Hellberg utforskar dock föräldrarnas attityder endast genom att analysera data från drogvaneundersökningarna inom kommunen, och därmed kan han inte göra några omfattande analyser, vilket inte heller var studiens syfte, utan endast titta på

sambandet mellan en ungdoms alkoholkonsumtion och vilket svar ungdomen angivit på frågan: *"Tillåter dina föräldrar att du dricker alkohol?"* vilken följs åt av ett par svarsalternativ där ungdomen anger antingen att ingen av föräldrarna tillåter att denne dricker, att mamman eller pappan tillåter att denne dricker, att båda tillåter att denne dricker eller att ungdomen inte vet om föräldrarna tillåter att denne dricker. Styrkan i dessa data ligger i att man inte frågar föräldrarna, och därmed minskar risken för att föräldrarna svarar det de anser socialt önskvärt, men någon mer ingående analys kring attityd och handlingspåverkan är alltså knappast möjlig med hjälp utav Hellbergs metod.

Karin Börjesson (2010) undersöker, i sin kandidatuppsats i socialt arbete, föräldrarnas attityder och förändringar i deras handlingsstrategier till följd av det drogförebyggande arbetet och drar slutsatsen att flerparten av föräldrarna ansåg att det främst var det drogförebyggande arbetets förtjänst att alkoholkonsumtionen bland unga minskat i kommunen genom att intresset för frågan ökat och man tagit till sig kunskap och tips. Börjesson drar alltså slutsatsen att det inte var attityden utan handlandet som förändrats. Å andra sidan medger Börjesson själv att det är tänkbart att ingen ställer upp på en intervju, och medger att man tycker att det är helt okej att ens barn dricker alkohol, varför det är svårt att verkligen säga något kring värdet utav studien. I Börjessons studie framkommer vidare att det finns föräldrar som inte delar den negativa inställningen till alkoholkonsumtion bland unga, men ingen diskussion förs kring vad som kännetecknar dessa föräldrar. Sammantaget säger Börjessons studie något om föräldrarnas attityder, men det är svårt att avgöra hur mycket deras svar är färgade av viljan att leva upp till de rådande normerna, och ingen vidare analys gör av vilka föräldrar det är man inte når med kommunens drogförebyggande arbete.

Maja Nilsson och Emma Svantesson (2009) är ytterligare två studenter som i sin kandidatuppsats berör det drogförebyggande arbetet i Öckerö kommun, denna gång utifrån ett omvårdnads- och hälsoperspektiv. Nilsson och Svantesson studie visar tydligt svårigheten med att undersöka attitydbegreppet då deras studie till skillnad från Börjessons (2010) fann att över sextio procent av de svarande i deras enkät angett att deras inställning till ungdomar och alkohol förändrats (Nilsson och Svantesson 2009 s. 20). Nilsson och Svantesson nämner i inledningen till sin studie att de vill undersöka föräldrarnas attityder till alkoholkonsumtion bland unga och även om denna inställning mycket riktigt undersökt så är det egentligen endast en fråga: *"Har din inställning till ungdomar och alkohol påverkats av information på föräldramöten och liknande?"*, som behandlar just effekten av det drogförebyggande arbetet för föräldrarnas attityder. Nilsson och Svantesson drar vidare slutsatsen att de som menar på att de inte påverkats antagligen hade en negativ inställning till alkoholbruk bland unga redan från början men presenterar inga vidare belegg för denna slutsats.

Slutligen undersöker Emma Everholm (2007), i sin kandidatuppsats för institutionen för socialt arbete, ungdomarnas uppfattningar av föräldrarnas attityder gentemot alkoholkonsumtion bland unga samt vilka handlingar ungdomarna upplever att föräldrarna utför för att förhindra att de dricker. Everholms metod leder eventuellt till en minskning utav de socialt önskvärda svaren, särskilt eftersom det är troligt att ungdomarna inte i samma utsträckning är måna om att leva upp till den rådande samhällsnormen gällande att alkoholkonsumtion bland unga är oacceptabelt. Å andra sidan är svagheten med Everholms studie att hon inte kan säga huruvida föräldrarnas attityder beror på det drogförebyggande arbetet eller ej, eftersom hon inte har någon "kontrollgrupp" utav ungdomar att jämföra med och barnen inte kan svara på, och inte heller tillfrågas kring, huruvida föräldrarna påverkats av det drogförebyggande arbetet i kommunen eller ej, vilket Everholm även klart framför i sin avslutande diskussion.

Sammantaget har alltså föräldrarnas attityder berörts, men utan att attitydbegreppet tydligt definierats och därför är det svårt att avgöra varför Börjesson (2010) och Nilsson och Svantesson drar olika slutsatser kring huruvida en attitydförändring skett eller ej. Ett behov tycks därmed finnas av att gå vidare i undersökandet kring hur föräldrarna upplever att de påverkas, men att i och med detta tydligt definiera attitydbegreppet, för att undvika att begreppsförvirringar gör det svårt att tolka resultatet i efterhand. Vidare finns det ett behov av att försöka ta reda på mer kring den grupp av föräldrar som inte nås samt att undersöka om det finns informativa insatser som föräldrarna upplever varit mer effektiva än andra.

Teoretisk ansats

Definition av Attitydbegreppet

När det gäller att spekulera i huruvida en förändring i attityder skett gäller det första att definiera vad en attityd egentligen är. Olika attitydbegrepp definierar attityder och deras förhållande till tanke och handling på något olika sätt. En möjlig definition är att en attityd består av en beständig känsla sammankopplad med en individ, ett objekt eller en fråga – en känsla vilken kan vara antingen positiv eller negativ (Helkama et al. 2000, s. 161). En annan tradition vilken kan härledas tillbaka ända till Platons tid menar istället att en attityd, utöver en känsla inför något, även är sammankopplad med en individs tanke och handling:

"En attityd är en psykologisk tendens som framträder som en välvillig eller ogynnsam bedömning av något som växlar i intensitet – Bedömningen syftar på att alla värderande reaktioner, oavsett om de är direkta eller indirekta, kognitiva eller känslomässiga eller relaterade till beteendet" (Helkama et al. 2000, s. 161).

Svårigheten i att avgöra sambandet mellan en attityd och ett handlande har sysselsatt forskningen sedan 1930-talet, och gör det än idag, och sambandet mellan

handlingar och attityder har genomgående visat sig vara allt annat än självklart och forskare har ständigt försökt att förbättra chanserna att förutspå människors beteenden med utgångspunkt i dessas attityder genom att bland annat utveckla mer detaljerade parametrar för attitydmätningar (Helkama et al. 2000 s. 169). På senare år har dock forskare börjat intressera sig för egenskaperna hos en attityd för att kunna säga något om sambandet mellan en attityd och en handling. Inom denna forskning talar man om attitydens ”tillgänglighet” eller på engelska ”accessibility” och denna tillgänglighets betydelse för huruvida en attityd även tar sig uttryck i en individs handling. Helkama et al. förklarar vad det innebär att en attityd är tillgänglig:

”När tillgängligheten till attityden är god är omständigheterna som förknippas med attityden a) lättare att återkalla i minnet och b) de återkallas snabbare spontant. Även den mängd information man har om objektet som attityden gäller påverkar attitydens tillgänglighet” (Helkama et al. 2000 s. 169).

En studie gjord av Kalgren och Wood (1986) belyser just detta med tillgängligheten hos attityder. De undersökte sambandet mellan människors aktiva miljöhandlingar och deras syn på miljöproblem, och då särskilt deras attityder till exempelvis naturskydd och återvinning. Studien fann att det inte räckte att en individ var positiv till återvinning och intresserade sig för miljöhot, utan för att denne skulle handla i överensstämmelse med sina attityder krävdes även att dennes attityd skulle vara lättillgänglig. Kalgren och Wood mätte hur lätt en individ kunde återkalla attityden i minnet genom att denne fick räkna upp så många miljövänliga handlingar denne kunde komma på att han eller hon utfört under sin livstid. Två veckor efter testtillfället erbjöds deltagarna att medverka i ett återvinningsprojekt i vilket antal inlämnade flaskor och burkar per individ som ställde upp räknades. Forskarna fann att de individer som lättare kunde återkalla att denne utfört olika slags miljövänliga handlingar även var mer benägen att utföra dessa i form av aktiv medverkan i återvinningsprojektet – ett resultat som ligger i linje med att tillgängligheten hos en attityd avgör om en individ kommer handla i överensstämmelse med denna och att kunskapen kring det attityden gäller avgör attitydens tillgänglighet hos individen (Helkama et al. 2000 s. 169).

I denna studie kommer attitydbegreppet att definieras som mer allomfattande än att bara omfatta känslan inför något och uppmärksamhet kommer därför även att ges åt kopplingen mellan attityder och en individs handlande och i och med detta kommer särskild uppmärksamhet ges även åt attitydens tillgänglighet. Detta är värdefullt eftersom det är viktigt att inte endast undersöka vilken attityd föräldrarna anger att de har utan även om de handlar i överensstämmelse med denna attityd – eftersom det är detta som avgör huruvida deras barn kommer att dricka alkohol eller ej. Frågan är alltså om föräldrarna talar med sina barn kring alkoholkonsumtion, väntar uppe på barnen om kvällarna, har nätverk kring barnen

och så vidare eller endast innehar attityden att det är fel att unga under arton år dricker alkohol men ingen kunskap kring vad man kan göra åt det eller när ungdomar normalt börjar bruka alkohol?

Mediepåverkan och tredjepersonseffekter

Inom medieforskningen har man i hög grad sysselsatt sig med att studera mediernas effekter och synen på mediernas effekt har i olika tidsperioder sett mycket olika ut. Förenklat kan man beskriva det som att medierna först beskrevs som allsmäktiga och mottagaren som ytterst passiv och i stånd att ta till sig i princip vilket medieinnehåll som helst. Därefter svängde uppfattningen inom fältet drastiskt och medierna betraktades istället som nästintill maktlösa. Efter dessa två extrema förhållningsätt inom forskningen utvecklades en mer nyanserad syn på medierna som mäktiga men utan den typ av allomfattande makt man först tillskriver dem (Asp, 1986). Under de senaste trettio åren har ett nytt fenomen med betydelse för medieforskningen uppmärksamats allt mer – tredjepersonseffekter (Johansson 2000 s. 77). Enkelt uttryckt innebär fenomenet att vi människor har en benägenhet att åtskilja den egna individen från andra. I internationella forskningssammanhang benämns fenomenet ”Third-Person Effect” men på svenska benämns det alltså tredjepersonseffekter. Det är viktigt att poängtera att tredjepersonseffekter inte säger något om mediers verkliga effekt på människor, utan endast om de åsikter eller föreställningar människor har om mediers påverkan (Johansson 2000 s.77).

Utifrån ett medieperspektiv är individers benägenhet att åtskilja den egna individen från andra intressant eftersom detta leder exempelvis till att individer har en syn på hur mediebilder påverkar dem själva, men en annan uppfattning av hur andra individer påverkas. Forskningen har även visat att denna tendens att skilja på sig själv och andra är extra tydlig i de fall där att påverkas av en mediebild kan ses som negativt och därmed kan skada individens självbild (Perloff 1993, s.177). Detta fenomen är inte direkt knutet till effektstudier då det istället för mediers faktiska effekt undersöker människors föreställningar kring dessas effekter men blir ändå aktuellt, när man är ute efter att fastställa mediers effekter eftersom om individer handlar efter en tro på att medierna har makt får dessa också per definition makt. Fenomenet blir särskilt intressant i dagens medialiserade samhälle, där inte bara mediernas verkliga effekt utan även den effekt människor tillskriver dessa kan tänkas få en stor betydelse för hur människor handlar (Johansson 2000 s. 77).

Tredjepersonseffekter – en forskningsöversikt

Forskningen kring tredjepersonseffekter började för runt trettio år sedan och begreppet introducerades för första gången av sociologen W Phillips Davison i en artikel i tidningen Public Opinion Quarterly under namnet ”The Third-Person Effect in communication”. Davison berör i artikeln ett antal personliga erfarenheter och återger några mindre omfattande experiment vilka han anser

stödjer att människor föreställer sig att andra i hög grad påverkas av medier och handlar därefter men att de själva står över denna påverkan (Davison 1983, s. 3).

Försöker man att skaffa sig en översikt av forskningsfältet kring tredjepersonseffekter framgår det relativt snabbt att fram till sekelskiftet, då runt trettio studier genomförts på ämnet, utfördes forskningen på området främst av amerikanska forskare även om några tyska och australiensiska studier även fanns att tillgå. Två stora namn inom tredjepersonseffekten är Albert C. Gunther professor i journalistik och medieforskaren Robert M. Perloff och förutom dessa två har även forskare såsom Vincent Price, Michael B. Salwen och David Tewksbury publicerat ett flertal artiklar på ämnet. I dagsläget finns det runt 160 publicerade studier på området, varav den övervägande delen fortfarande är publicerade av amerikanska forskare. En liten mängd empiriskt material finns också att åtgå i ett fåtal avhandlingar eller kapitel i antologier (Johansson 2000 s.78).

Det vanligaste tillvägagångssättet när man undersöker tredjepersonseffekter är att individer ges en text och efter att ha läst denna skall de avgöra, vilken påverkan de tror texten har på dem själva respektive vilken påverkan de tror att texten har på andra. En del studier använder sig även av telefonintervjuer, och tanken är densamma men här byts texten ut mot att man istället frågar kring den upplevda påverkan utav en viss typ av medieinnehåll (Perloff 1993, s. 169). Hitintills har forskningen kring tredjepersonseffekter koncentrerat sig på den perceptiva delen av fenomenet – det vill säga förhållandet att individer tror att andra blir mer påverkade utav mediebilder än de själva blir. När det gäller kopplingen mellan tredjepersonseffekter och individers handlingar är detta dock relativt utforskat (Johansson 2000 s. 79). Den blygsamma forskning som finns på ämnet undersöker istället individers egna utsagor kring hur deras beteende eventuellt skulle kunna påverkas. En intressant upptäckt har dock gjorts utav Mutz (1989) och Willnat (1996), och det är att människor av rädsla för att bli socialt utfrysna tenderar att låta bli att uttrycka sina egna åsikter i vissa frågor, eftersom de upplever att mediernas bild styr den allmänna opinionen – alltså tror man att samhället omkring en påverkas av medierna och handlar därför annorlunda än man annars skulle gjort.

Forskningsunderlaget vad gäller sambandet mellan tredjepersonseffekter och människors handlingar är alltså något tunt, men när det gäller tredjepersonseffekter och människors åsikter finns det mycket starka empiriska belägg för sådana i de absolut flesta studier som genomförts på ämnet (Johansson 2000 s. 79). Å andra sidan är det ovisst om tredjepersonseffekten innebär att man överskattar effekten på andra eller underskattar effekten på sig själv och forskningsresultaten är inte entydiga – ett flertal studier pekar på att individer överskattar mediebilders effekter på andra (Lasorsa 1989, Gunther 1991 och Price et al. 1997) men andra studier visar på motsatt resultat, det vill säga att man underskattar effekten på sig själv (Gunther & Thorson 1992). En möjlighet är att det beror på situationen och

att man ibland överskattar effekten på andra, men i andra situationer underskattar effekten på sig själv (Price et al 1997). Det är därmed svårt att avgöra när det rör sig om att man underskattar effekten på sig själv respektive överskattar effekten på andra – något som eventuellt kan ge en fingervisning är att studera vad forskningen säger kring betingelser för att särskilt starka tredjepersonseffekter skall uppstå.

Mottagarens, medieinnehålls och sändarens betydelse för tredjepersonseffekter

När det gäller hur mottagarens egenskaper påverkar tredjepersonseffekter visar forskningen på något tvetydiga resultat. Engagemang i en fråga har visat sig ha betydelse på så sätt att en individ tenderar att överskatta effekten av nyheter på andra individer om nyhetens innehåll inte överensstämmer med den egna övertygelsen i en viss fråga (Johansson 2000 s. 81). Vidare finns det visst belägg för att kunskap om en fråga leder till särskilt starka tredjepersonseffekter och att detta är särskilt tydligt i de fall någon besitter en expertkunskap (Davison 1983). Dock är de resultat man funnit kring huruvida kunskap spelar roll för uppkomna tredjepersonseffekter inte enhetliga och i vissa studier har inget sådant samband funnits (Eveland och Nathansons 1997). Till viss del beror kanske de spretiga resultaten på att begreppet kunskap är komplicerat och studier har visat att människor som upplever att de har större kunskap än gemene man anser sig själv kunna stå emot medias påverkan i högre utsträckning än andra även om denna kunskap är reell eller ej och att det därför snarare kan vara frågan om att det finns en elit i samhället som menar på att de står över mediepåverkan i stort (Johansson 2000 s.81). I enlighet med detta fann Tiedge et al. i sin studie (1991) att högt utbildade människor tenderar att betrakta sig själva som en elit vilken besitter en större motståndskraft gentemot eventuell mediepåverkan än andra. Slutligen finns det även belägg för att det sociala avståndet till en grupp påverkar i vilken grad man tror att dessa påverkas utav ett medieinnehåll och att ju större detta är ju mer antar en individ att ”de andra” påverkas (Brosius och Engel 1996). Även när det gäller begreppet socialt avstånd finns dock vissa begreppsliga svårigheter kring vad detta egentligen innebär. I Brosius och Engels studie (1996) tolkades ”socialt avstånd” som likheten respektive olikheten mellan en själv och andra grupper.

En mer generell påverkansfaktor på tredjepersonseffekter som undersökts på senare år är betydelsen utav en individs generella syn på medier och dess effekter. Denna påverkansfaktor är kulturellt betingad till skillnad från de andra vilka härstammar från social-psykologiska resonemang vilka är oberoende av en individs kulturella kontext. Denna förklaring öppnar upp för helt nya förklaringsmodeller eftersom den indikerar att fenomenet inte nödvändigtvis är av universell karaktär utan kan kopplas samman med de föreställningar kring medier som råder i ett specifikt kulturellt sammanhang – ännu är dock området relativt outforskad och den forskning som bedrivits visar på motstridiga resultat (Price et al. 1997).

Vad gäller medieinnehållets påverkan har ett antal studier fortsatt visat att tredjepersonseffekter är tydligaste när det gäller medieinnehåll som kan uppfattas som socialt oacceptabelt såsom exempelvis pornografi, våld och i viss mån reklam samt mer allmänt texter som kan ifrågasättas utifrån samhällets rådande normer. Vidare gäller detta även i fall där att påverkas kan ses som icke önskvärt eller antyder att en person besitter mindre intelligens – i dessa fall handlar det om exempelvis reklam som spelar på mottagarens känslor, extremistiska politiska idéer och reklam för viktminskning (Johansson 2000). I linje med detta tenderar människor att föreställa sig att lösryckta argument har större effekt på andra, medan välunderbyggda argument istället skulle påverka den egna individen i högre grad än andra (White 1997). Särskilt intressant är även att graden av registrerbara tredjepersonseffekter är nära sammankopplad med vilken påverkansintention ett vist medieinnehåll uttrycker – är syftet att påverka oss tenderar tredjepersonseffekterna att bli starkare än om budskapen är av informationskaraktär. I linje med detta har studier visat att spelreklam och tv-reklam, och viss kampanjreklam, vilka anses ha låg trovärdighet och hög påverkansintention uppvisar starkare tredjepersonseffekter än exempelvis nyhetsprogram (Brosius & Engel 1996).

Denna skillnad tror forskarna beror på en strävan hos individen att se sig själv som ”bättre” än andra och därmed hålla sin självbild intakt. Vidare har forskningen visat att även sändarens trovärdighet kan ha betydelse för tredjepersonseffekter då människor tenderar att tro att källor med låg trovärdighet såsom skandalpressen påverkar människor mer än de med hög trovärdighet även om effektforskningen visar på att motsatt förhållande råder (Cohen et al. 1988). Denna tankegång pekar på att motsatt förhållande, det vill säga att individer vill framhäva påverkan på den egna personen i fall där detta skulle verka stärkande för självbilden, råder och så är också fallet – detta benämns inom forskningen för ”Reversed Third-Person Effect” eller på svenska – förstapersonseffekt. De fall individen istället tenderar att framhäva påverkan på den egna personen, samt tona ner påverkan på andra, består av fall då det kan tolkas som socialt önskvärt att bli påverkad eller då att bli påverkad kan vittna om hög intelligens hos den svarande – det vill säga att påverkas stärker i detta fall självbilden (Perloff 1993, s. 170). Den typ av medieinnehåll som uppvisar förstapersonseffekter är framförallt medieinnehåll med samhällsnyttiga intentioner såsom kampanjer med syftet att öka bilbältesanvändningen eller kampanjer kopplade till folkhälsofrämjande aktiviteter såsom informationskampanjer kring AIDS (Duck et al. 1995). Vidare har man inom forskningen kring reklam funnit att positiva reklambudskap, exempelvis med folkhälsofrämjande avsikt, generellt genererar svagare tredjepersonseffekter än de negativa reklambudskapen (Gunther & Thorson 1992).

Förklaringar till tredjepersonseffekter

Individer tenderar alltså att föreställa sig att andra påverkas mer av medierna än man själv gör. Vidare föreställer sig individer att de själva har förmågan att se igenom olika typer av reklam eller vinklad nyhetsrapportering, men tillskriver inte sina medmänniskor samma intellektuella förmåga. Vad beror då detta fenomen på? Inom forskningsområdet social perception och opinionsforskning finns i dag omfattande empiriskt bevis för teorier såsom ”spegelglas-teorin” (Fields och Shuman 1976) och teorin om ”falsk konsensus (Ross et al. 1977) som till skillnad från teorin om tredjepersonseffekter tyder på att människor har en benägenhet att uppfatta människor som mer lika en själv än de egentligen är. Teorin om tredjepersonseffekter vittnar dock om att detta förhållande inte alltid gäller, och att vi istället skiljer exempelvis på hur vi själva värderar och bearbetar information ifrån hur andra människor gör detta (Johansson 2000 s. 82). Dock hjälper detta oss föga, när vi vill besvara frågan huruvida individer underskattar mediernas påverkan på dem själva eller överskattar deras effekter på andra.

Medieforskaren Perloff (1993, s. 177) tänker sig att tredjepersonseffekten är ett resultat av att vi har fått lära oss att medierna är mäktiga, och därför antar vi att andra påverkas, men eftersom vi strävar efter att upprätthålla en positiv självbild, en bild som bara kan bestå om vi tror att vi själva är i kontroll och inte ett offer för yttre påverkan, så underskattar vi i vissa fall mediernas påverkan på oss själva. Denna tanke överensstämmer med att vi gärna erkänner oss själva påverkade när vi anser att det stärker vår självbild, och tyder på intelligens att bli påverkad, respektive inte vill erkänna oss påverkade när att bli påverkad skulle kunna tyda på bristande intelligens eller kontroll (Perloff 1993, s. 177). Detta stöds av Brosius och Engel (1996) vilkas forskning pekar på att det idag inte ses som socialt önskvärt att bli påverkad överhuvudtaget, eftersom det innebär att man förlorat något av sin frihet och inte själv fattar sina beslut. Brosius och Engel menar att man därför kan få mycket olika resultat, om man frågar efter om individer blivit stimulerade och tagit till sig nya idéer ifrån en medietext gentemot om man frågar efter om de blivit påverkade – något de alltså finner stöd för i sin forskning där olika frågekonstruktioner använts just för att kunna fastställa skillnaden i tredjepersonseffekter.

Sammantaget kan därmed om vi vill erkänna oss själva påverkade utav ett visst medieinnehåll eller ej bero på, om vi upplever att det står i överensstämmelse med vår vilja att vara självständiga och tänkande individer med en fri vilja eller om det visar på svagsinhet, dumhet eller är socialt icke önskvärt att påverkas. Slutligen menar Perloff även att det finns en kognitiv begränsning hos människor bestående av att vi har begränsad förståelse för hur vi fungerar psykologiskt och att vi i många fall helt enkelt påverkas mer än vi tror (Perloff 1993, s. 177).

Tredjepersonseffekter och Alla Överens

Till denna studie tillför teorier kring tredjepersonseffekter ett värdefullt komplement eftersom det är svårt att undersöka de faktiska effekterna av det drogförebyggande arbetet på Öckerö i efterhand utan en ”kontrollkommun” – det man däremot kan undersöka är människors föreställningar och åsikter kring vilken effekt arbetet gett, det vill säga hur det påverkat dem själv och andra, och titta på om de effekter de tror sig se i sin tur skulle kunna påverka deras handlande. Vidare framstår det som intressant att analysera olika samband mellan tredje-och förstapersonseffekter och individers vilja att erkänna sig påverkade på olika sätt och erkänna exempelvis en attitydförändring – särskilt eftersom hitintills utförd forskning kring Öckerö kommuns drogförebyggande arbete dragit olika slutsatser kring huruvida attityden påverkats eller ej (Börjeson 2010 jfr. Nilsson och Svantesson 2009).

Det är naturligtvis komplicerat att definiera vad som menas med påverkan av medier, då det finns så många olika typer av medier, och eventuellt finns det en risk med att rakt av jämställa de informativa insatser som utförts inom ramen för det drogförebyggande arbetet i kommunen med exempelvis massmediala budskap i reklam och de tredjepersonseffekter som förknippas med dessa – dock har drogförebyggaren i Öckerö kommun utfört ett intensivt opinionsarbete under cirka ett decennium och en del i detta arbete har även varit användandet av mer traditionella medier såsom lokalbladet, där drogförebyggaren var månad medverkar med en krönika vars huvudsakliga budskap är att det är oacceptabelt att minderåriga konsumerar alkohol även om teman varierar. De övriga kommunikativa insatserna i form av information i samband med föräldramöten och nyhetsbrev till mailen, beskrivna ovan, skiljer sig eventuellt mer från traditionella massmediala budskap – men med hänsyn till att Öckerö är en liten kommun, och relativt avgränsad på grund av sitt geografiska läge, kan man ändå tänka sig att det opinionsarbete som utförts fått relativt stort genomslag i kommunen och därmed kan liknas vid de effekter mediebilder av olika slag såsom exempelvis reklambudskap då särskilt med folkhälsofrämjande intentioner ger.

Slutligen är detta med förstapersonseffekter särskilt intressant för Öckerö kommun eftersom det drogförebyggande arbetet består av hälsofrämjande information och förstapersonseffekter är förknippat just med denna typ av information (Duck et al., 1995).

Syfte och frågeställningar

Med utgångspunkt i ovanstående problemformulering har följande syfte valts – *att undersöka hur föräldrar i Öckerö kommun upplever att den drogförebyggande informationen i kommunen har påverkat dem själva respektive andra föräldrar i kommunen.*

Studiens syfte har därefter genererat följande frågeställningar:

Vilka grupper av föräldrar tror fokusgruppsdeltagarna att kommunen har påverkat respektive inte påverkat med sitt drogförebyggande arbete?

Med hjälp av denna frågeställning är det intressant att undersöka huruvida fokusgruppsdeltagarna tror att kommunen i första hand påverkat andra föräldrar eller om de upplever att de själva blivit påverkade i lika stor utsträckning. Vidare kan det även vara intressant att undersöka vilken betydelse fokusgruppsmedlemmarna anser att mottagarens relation till drogsamordnaren, och kommunen som institution, har för hur denna påverkas av den drogförebyggande informationen. Detta är intressant att undersöka för att ta reda på om mottagarens relation till sändaren har betydelse. Slutligen är det även intressant att undersöka om fokusgruppsdeltagarna tror att det finns en skillnad i hur män respektive kvinnor påverkats utav den drogförebyggande informationen?

Vilka förändringar tror fokusgruppsdeltagarna att kommunens drogförebyggande arbetet lett till när det gäller föräldrars attityder, kunskap samt handlande för att förhindra unga från att dricka?

Denna frågeställning kan hjälpa till med att undersöka vilken typ av påverkan fokusgruppsdeltagarna tror att arbetet gett på dem själva respektive andra föräldrar. Frågeställningen kan vidare hjälpa till med att skapa klarhet kring frågor såsom huruvida det är föräldrarnas attityder som förändrats eller om det snarare är så att kommunens arbete ökat föräldrarnas kunskap kring unga och alkoholbruk, och därmed gett dem nya verktyg i sina försök att hålla sina ungdomar borta från alkohol – men att själva attityden inte förändrats utan endast blivit mer tillgänglig.

Vilka budskap och informationskanaler tror fokusgruppsdeltagarna påverkar dem själva respektive andra föräldrar mest?

Med hjälp av denna frågeställning kan man undersöka om fokusgruppsdeltagarna upplever att vissa informationskanaler, eller specifika budskap, påverkar dem i större utsträckning än andra och om de i så fall anser att det är samma informationskanaler och budskap som påverkar andra föräldrar mest?

Metod

I detta kapitel diskuteras vilka metodval som gjorts samt motiveringen av dessa. Kapitlet inleds med en diskussion kring valet av fokusgrupp som metod samt urvalet av fokusgruppsdeltagare för att sedan diskutera utformningen av intervjuguiden, insamlingen av empirin och avslutningsvis presenteras en diskussion kring validitet och reliabilitet.

Fokusgrupper som metod

Då syftet med uppsatsen är att undersöka hur föräldrar i Öckerö kommun upplever att den drogförebyggande informationen i kommunen har påverkat dem själva respektive andra föräldrar i kommunen ter det sig naturligt att välja en kvalitativ metod eftersom syftet är att undersöka människors föreställningsvärld och åsikter, och gå på djupet med dessa, och inte att undersöka hur vanligt förekommande dessa är (Esaiasson 2012 s. 253). Steinar Kvale, norsk psykolog vid Psykologiska institutionen vid Århus universitet beskriver den kvalitativa forskningsintervjun på följande vis:

”En intervju vars syfte är att erhålla beskrivningar av den intervjuades livsvärld i syfte att tolka de beskrivna fenomenens mening” (Esaiasson 2012 s. 253).

Nära angränsande till enskilda samtalsintervjuer återfinns metoder såsom fokusgruppintervjuer men dessa har fördelen att man till skillnad från under en enskild samtalsintervju, där man i och för sig hinner med fler teman, får en mer omfattande belysning utav varje tema (Esaiasson 2012 s.319).

I och med att tidigare forskning dragit olika slutsatser kring huruvida det är attityderna angående alkoholkonsumtion bland unga som förändrats eller föräldrarna endast fått mer kunskap och därmed förändrat sitt handlande (Börjeson 2010 jfr. Nilsson och Svantesson) ville jag belysa denna frågeställning noggrant – och därför fastnade jag för fokusgruppsintervjuer som metod. Vidare har det visat sig att fokusgrupper är särskilt fördelaktiga när det är känsliga ämnen som skall diskuteras, därför att deltagarna ofta upplever att de hämtar stöd från varandra och till följd av detta upplever att det är lättare att öppna sig, än om de exempelvis sitter ensam med en intervjuare (Wibeck 2010 s. 140). I och med att denna studie utforskar exempelvis attitydförändringar kring ungas alkoholkonsumtion, och det kan tänkas att föräldrar upplever det som svårt att erkänna exempelvis att man tidigare haft en mer liberal inställning till alkoholkonsumtion bland unga, är det av stor vikt att föräldrarna känner sig bekväma och vågar öppna upp, och fokusgrupper är även av denna anledning ett lämpligt metodval. Slutligen har fokusgrupper visat sig vara väldigt användbara när det gäller att generera idéer vilket är fördelaktigt i detta sammanhang eftersom förslag till förbättringar av det drogförebyggande arbetet i kommunen är värdefullt för drogförebyggaren (Esaiasson 2012 s. 320).

Vid användandet av fokusgrupper kan man välja mellan att använda strukturerade och ostrukturerade fokusgruppsintervjuer. En strukturerad fokusgruppintervju innebär att moderatorn har en aktiv roll och styr diskussionen medan en ostrukturerad fokusgruppsintervju har som mål att moderatorn blandar sig så lite som möjligt i samtalet och under den senare finns det därför inte heller några

förutbestämda frågor som måste besvaras utan gruppen själv får styra. I och med att målet med fokusgrupperna var att undersöka vissa specifika ämnen som intresserade uppdragsgivaren, och besvara de redan förutbestämda frågeställningarna för studien, användes strukturerade fokusgruppsintervjuer. Litteraturen pekar även på att vid diskuterandet utav känsliga ämnen kan det vara fördelaktigt för moderatorn att styra samtalet, eftersom moderatorn då kan styra frågorna och därmed underlätta samtalet. En fara med användandet utav strukturerade fokusgruppsintervjuer är å andra sidan att forskarens åsikter kan "föras över" på fokusgruppsdeltagarna, men detta kopplas främst samman med att intervjuerna även är strukturerade med hänsyn till moderatorns beteenden, det vill säga att denna i relativt stor utsträckning styr även samtalsdynamiken i gruppen, vilket inte skett i denna studie där intervjuerna endast varit strukturerade med avseende på att frågorna varit förutbestämda (Wibeck 2010 s.57).

Urval av fokusgruppsdeltagare

De deltagare som ingått i fokusgrupperna har rekryterats via drogsamordnaren i kommunen närmare bestämt via hans facebookgrupp för det drogförebyggande arbetet i kommunen. Det finns naturligtvis en risk med att deltagarna har rekryterats via drogsamordnaren, urvalet skulle exempelvis kunna innehålla endast föräldrar som är extra positiva till drogsamordnaren som person och det drogförebyggande arbetet han utför. Å andra sidan är det troligt att de föräldrar som ställer upp på att delta i en fokusgrupp, som diskuterar vilken påverkan kommunens drogförebyggande arbete har, i alla fall är intresserad av detta i högre utsträckning än gemene man och därmed framstår det som mer eller mindre oundvikligt att fokusgruppsdeltagarna inte helt och hållet består utav "en genomsnittlig" förälder i Öckerö kommun. Detta val motiverades vidare av att litteraturen på området uppmärksammar att det finns klara fördelar med att använda grupper som karakteriseras av en homogen sammansättning, med människor som delar intressen och erfarenheter, eftersom en atmosfär av samförstånd och intimitet lättare bildas i homogena grupper och på så vis underlättar kommunikationen (Wibeck 2010 s.63).

Vidare motiverades valet av önskan att åstadkomma en livlig diskussion i fokusgrupperna något som naturligtvis främjas av att man är intresserad av ett ämne eller åtminstone känner till det. Fortsatt fanns det även en förhoppning kring att föräldrar som visat en intresse för det drogförebyggande arbetet eventuellt även redan funderat kring eventuella förbättringar som skulle kunna göras för att effektivisera detta. Då drogförebyggaren har ett omfattande nätverk bland föräldrarna i kommunen gjorde det att han kunde få tag på föräldrar, vars gemensamma nämnare var just att de har ett intresse för det drogförebyggande arbetet samt är föräldrar till ungdomar i kommunen, och jag upplevde därför att det inte bara fanns nackdelar med att använda drogförebyggaren utan även klara fördelar – hade jag själv haft samma nätverk hade det naturligtvis varit optimalt att

själv sätta samman grupperna men i dagsläget var jag orolig över att exempelvis hamna med föräldrar som hade litet eller inget intresse för arbetet.

Insamling av empiri

I och med insamlandet utav empirin är det viktigt att informera fokusgruppsdeltagarna om att de kan försäkras konfidentialitet, eftersom detta är avgörande för att deltagarna skall känna att de kan uttrycka sig fritt. När det gäller anonymitet är detta svårt att garantera i och med metodens utformning varför det är än viktigare att åtminstone försäkra deltagarna konfidentialitet (Wibeck 2010 s.139). I början av varje fokusgrupp informerades därför deltagarna om att samtliga namn skulle bytas ut i och med transkriptionen av intervjuerna samt att kommunen inte skulle få någon tillgång till det insamlade materialet.

Vidare uppmärksammar litteraturen kring fokusgrupper att den fysiska miljön, alltså platsen för intervjuerna, i hög grad kan påverka deltagarnas förmåga att samtala ohämmat (Wibeck 2010 s.142). Insamlingen skedde i en kommunalbyggnad där flertalet kommunala servicefunktioner finns samlade såsom socialtjänsten, rehabilitering i form av sjukgymnastik samt boende för funktionsnedsatta och där alltså även kommunens drogförebyggare arbetar. Det faktum att intervjuerna utfördes i samma byggnad som drogförebyggaren arbetar skulle kunna oroa föräldrarna och ge dem en känsla av att drogförebyggaren skulle kunna knacka på dörren och komma in i rummet eller liknande. I och med att denna oro eventuellt skulle kunna finnas hos deltagarna uttryckte jag dock klart och tydligt vid samtliga fokusgruppsintervjuer att drogförebyggaren inte hade något med utformningen av fokusgruppen att göra, att han inte skulle komma i kontakt med materialet från dessa samt att inga namn skulle komma att figurera i den färdiga uppsatsen. Vidare förklarade jag att vi inte skulle bli störda under samtalets gång – och detta tror jag att alla deltagare kände sig trygga i eftersom intervjuerna gjordes kvällstid och ingen annan förutom vi var på plats i lokalerna, vilket märktes då det var nedsläckt i korridorerna runtomkring. Sammantaget tror jag därför att medlemmarna upplevde att de kunde tala fritt. Vidare var rummet vi utförde intervjuerna i trevligt och deltagarna serverades kaffe, te och kakor för att stämningen skulle bli så gemytlig som möjligt.

Fortsatt rekommenderar litteraturen att man skall presentera sitt syfte med fokusgrupperna ordenligt, för att uppnå bästa möjliga kvalitet (Wibeck 2010 s. 142), vilket alltså också gjordes samt att jag av samma anledning även presenterade de teman vi skulle beröra under kvällens gång – då det är troligt att kvalitén på intervjuerna förbättras om deltagarna vet vilka ämnen som skall tas upp, och på så sätt slipper överraskningar, samt kan fundera kring de frågor som skall komma. Vidare inleddes även varje fokusgrupp med att deltagarna fick presentera sig själva kort genom att tala om vad de hette, hur många barn de hade samt kort säga något om hur de upplever det drogförebyggande arbetet i kommunen. Denna typ av uppvärmningsfrågor för att få deltagarna slappna av

rekommenderas även i litteraturen på området (Esaiasson 2012 s. 265). Det finns inga exakta rekommendationer kring hur många fokusgrupper det är klokt att utföra och i princip skall strävan efter att uppnå teoretisk mättnad avgöra antalet intervjuer – vilket dock är svårt inom ramen för en c-uppsats och därför utfördes endast tre fokusgrupper (under april månad 2012), dock framgår det vid en analys av studiens empiri att det under den tredje fokusgruppintervjun framkom mycket lite nytt vilket pekar på att någon grad av empirisk mättnad eventuellt uppnåtts.

Bearbetning av materialet samt validitet - och reliabilitetsdiskussion

God reliabilitet föreligger när en så god systematik tillämpats vid en undersökning att olika forskare, oberoende av varandra, skulle nå samma resultat om de genomförde undersökningen på nytt (Wibeck 2010 s. 142). Ytterligare ett sätt att beskriva reliabiliteten på är att god reliabilitet föreligger om det finns en frånvaro av osystematiska eller slumpmässiga fel (Esaiasson 2012 s.63). När det gäller reliabilitet i fokusgrupper är det optimala att flertalet forskare gör översiktliga analyser av empirin och att dessa sedan jämförs med varandra, innan den slutliga analysen genomförs, för att på så sätt undvika en inkorrekt analysering utav resultatet till följd av en forskares personliga tolkningar – det vill säga slumpmässiga fel.

I och med att denna uppsats utförts inom ramen för en c-uppsats har detta dock inte kunnat göras utan jag har istället fått lita på att en systematisk bearbetning av materialet har lett till att någon överanalysering av detta inte skett. I och med detta har jag gjort en poäng i att transkribera intervjuerna i så nära anknytning till intervjutillfällena som möjligt och dessa har även transkriberats i sin helhet för att inte riskera att ett felaktigt urval av information görs redan från början. Efter att materialet transkriberats sorterades samtliga uttalanden in i kategorier, utifrån vilken frågeställning de berörde, och först i slutskedet när samtliga uttalanden kategoriserats och analyserats valdes de uttalanden ut som var karakteriserande för fokusgruppsdeltagarnas åsikter i en viss fråga – och det är dessa som figurerar som citat i uppsatsens resultatdel. Fortsatt är förhoppningen att användandet av en välutformad frågeguide lett till att ungefär samma saker diskuterats under samtliga intervjuer. Och att det därmed finns en avsaknad utav slumpmässiga fel till följd av att frågor formulerats olika vid olika intervjuer, och därmed tolkats olika utav deltagarna, något som skulle kunna påverka studiens validitet.

En studie har god validitet om det finns en avsaknad utav osystematiska fel, det vill säga studien har god reliabilitet, samt en avsaknad utav systematiska fel vilket uppnås genom en noggrann operationalisering utav de teoretiska begrepp man vill mäta (Esaiasson 2012 s.63). I denna studie har därför stor vikt lagts vid att försöka utforma en frågeguide, som faktiskt gör att samtalen under fokusgruppsintervjuerna kan svara på studiens syfte och frågeställningar. När det gäller validitet i samband med fokusgrupper påverkas denna framförallt av om deltagarna litar på att konfidentialitet kan garanteras deltagarna, om de känner sig

bekväma i den fysiska miljön och inte känner sig hindrade från att uttrycka sig fritt exempelvis på grund av grupstryck eller för att de upplever att det finns socialt önskvärda svar. Litteraturen uppmärksammar vidare att det är upp till den enskilde forskaren att försöka avgöra huruvida det deltagarna säger går att lita på eller ej genom att analysera sina frågeställningar, studiens sociala kontext samt försöka sätta sig in i hur deltagarna upplever situationen (Wibeck 2010 ss. 144-146). I och med att fokusgrupper som är homogent sammansatta, där deltagarna delar intressen och andra gemensamma nämnare, tenderar att främja ett fritt utbyte talar detta (Wibeck 2010 s.63), i samband med min uppfattning av att det varit högt i tak under intervjuerna och flertalet motstridiga åsikter uttryckts, för att fokusgruppsdeltagarna sammantaget känt sig nog bekväma för att uttrycka sina åsikter även om undantag naturligtvis kan förekomma. Vidare pekar att det varit så högt i taket under fokusgruppintervjuerna även på att deltagarna känt att de kunnat lita på den konfidentialitet de försäkrats samt inte känt sig hotade av den fysiska miljön. Sammantaget känns det därför som att ett systematiskt tillvägagångssätt vid analyserandet utav materialet, en noggrann utformad intervjuguide och klara instruktioner kring konfidentialitet lett till att en god reliabilitet samt validitet uppnåtts.

Resultat

I detta kapitel följer en redogörelse för min empiri det vill säga resultatet utav de genomförda fokusgruppintervjuerna. Resultatet kommer att struktureras utifrån uppsatsens frågeställningar så att det blir tydligt för läsaren hur uppsatsens olika delar hänger samman.

Vilka grupper av föräldrar tror fokusgruppsdeltagarna att kommunen har påverkat respektive inte påverkat med sitt drogförebyggande arbete?

Allmän kännedom om det drogförebyggande arbetet i kommunen

Allmänt framkommer det under fokusgruppintervjuerna att den allmänna kännedomen kring det drogförebyggande arbetet i kommunen anses stor och alla föräldrar tillstår både att de själva blivit påverkade, och ger konkreta exempel på detta, och att nästintill alla föräldrar känner till arbetet:

”Jag tror de flesta känner till det, absolut, även utsocknes föräldrar får veta om hans arbete och han är ju den man ringer om man vet att det är mycket alkohol på någon fest och då åker han dit och hälsar på dem”

– alltså måste räckvidden för informationen anses vara omfattande om man studerar den utifrån uppfattningen hos de intervjuade föräldrarna ändå menar föräldrarna på att det finns föräldrar man inte når alls eller inte påverkar i samma utsträckning – så vilka faktorer avgör huruvida man påverkas eller ej?

Betydelsen av föräldrarnas existerande attityder

När det gäller huruvida föräldrarnas redan existerande inställning till alkoholkonsumtion bland unga påverkar i vilken grad man tar till sig det drogförebyggande arbetet eller ej uttrycker fokusgruppsdeltagarna genomgående att de anser att så är fallet men att den inte är ensamt avgörande. En deltagare besvarar frågan kring vilka föräldrar man inte når på följande vis, en åsikt som uttrycks många gånger under intervjuerna om än formulerade något olika:

”Det är väl dem som är lite mer liberala med alkohol kanske, de föräldrar som man kanske inte vet om men där ungdomarna berättar att där kan man få alkohol den gruppen tror jag är svår att nå”.

Föräldrarnas ursprungliga attityder träder dock inte fram som ensamt avgörande utan exempel nämns under samtalen vilka illustrerar att föräldrar som från början haft en tillåtande inställning till alkoholkonsumtion bland unga ändå tagit till sig informationen och blivit påverkade av den. En kvinna uttrycker följande efter att hon påpekat att de föräldrar som inte nås ofta är frånvarande vid föräldramöten:

”(...) sen finns det naturligtvis de som dyker upp också, där det skett förändringar, och det har varit jättebra och de har varit fruktansvärt starka som har trätt fram (...)”.

Överlag är det budskap deltagarna förmedlar alltså att det är större chans att en förälder tar till sig informationen inom ramen för det drogförebyggande arbetet om denne har en restriktiv syn på alkoholkonsumtion, men att det inte är omöjligt att nå även andra föräldrar och att det avgörande egentligen är om föräldrarna dyker upp på föräldramötena eller ej. En infallsvinkel i linje med detta, som förs fram under ett fokusgrupptillfälle, är att den positiva förändringen i kommunen beror på att man nått de föräldrar som befinner sig ”i gränslandet” det vill säga de föräldrar som kanske inte funderat så mycket kring alkoholkonsumtionens påverkan på unga, eller de som inte är positiva till att deras ungdomar dricker men inte heller klart negativa, deltagaren som för fram denna åsikt uttrycker den på följande vis:

”Man har med sig kunskaperna in när man lyssnar på vad han säger (deltagaren syftar på drogförebyggaren Håkan Fransson i kommunen) så man har redan gjort sig en bild, eller man vet vad man tycker om saker och ting, och då tror jag inte att man påverkas så mycket tyvärr, men jag tror inte att den gruppen är så stor – det är en betydligt större grupp som är där som inte reflekterat ordenligt, som är påverkbara, det visar ju nästan resultatet att det är den stora gruppen i mitten de mellan spritkramarna och absolutisterna som gör skillnad”.

Betydelsen av typen av föräldraskap, kunskap, närvaro, engagemang samt ”liten orsts mentalitet”

Samtliga fokusgruppsdeltagare uttrycker att de är positiva till kommunens drogförebyggande arbete och ett skäl som ges för detta är att arbetet berör deras barns hälsa. Vidare uppmärksammar deltagarna att de tror att alla föräldrar oroar sig för sitt barns hälsa, men att alla kanske inte har kunskapen kring alkoholkonsumtionens effekter för unga och att detta är avgörande för hur man förhåller sig:

”Jag tror att det handlar om att ingen förälder vill ju att deras barn ska fara illa och det kan de ju göra om de dricker för mycket alkohol så jag tror nog att det handlar om kunskap om alkohol och att man faktiskt inte längre kan säga att ja, men jag drack ju faktiskt också när jag var ung för att det är så mycket andra droger i samhället idag som det är lätt att halka in i och som är så otroligt beroendeframkallande (...).”

Men hur kommer det sig då att vissa föräldrar har denna kunskap och andra inte? Fokusgruppsdeltagarna menar att detta hänger samman med en förälders grad av engagemang i sitt barns liv, och att bristen på engagemang i värsta fall leder till en brist på närvaro i barnets liv, och att detta leder till att en del föräldrar inte nås alls, eller i alla fall inte nås i samma utsträckning av den drogförebyggande informationen i samband med exempelvis föräldramöten. En förälder uttrycker vilken vikt hon tror att föräldrarnas engagemang i barnets liv har på följande vis:

”De kommer ofta inte på mötena, de bryr sig inte, förstå mig rätt nu men de som mest behöver höra det de kommer inte ens på mötena många gånger eller när det är någonting”.

En annan förälder uttrycker samma tanke när hon ger följande svar på vad som kännetecknar de föräldrar som tagit kommunens drogförebyggande information till sig:

”Vi ser ju samma folk överallt som är ledare överallt i kyrkan, i musikskolan som nattvandrare och så vidare och vi ser samma ungdomar som är ute och festar och vi ser samma föräldrar som öppnar sina hem och som tycker att det är skitbra att de sitter hemma och festar”

När det gäller vilken kunskap som är avgörande för ens inställning, tar deltagarna ofta upp kopplingen mellan alkohol och narkotika och att det ofta är just denna koppling som föräldrar med en tillåtande attityd saknar:

”De som inte kommer på mötena, om man säger så, de ser inte alkoholen som lika farlig som narkotikan jag tror inte att de ser sambandet för de tar inte det till sig.”

Fortsatt är något som kommer upp igen och igen under samtliga fokusgruppintervjuer att typen av föräldraskap är avgörande för om en förälder nås och påverkas av kommunens drogförebyggande information eller ej. En förälder uttrycker vilken betydelse hon tror typen utav föräldraskap har såhär:

”Flertalet är de här som vill ha det fräcka föräldraskapet, att de vill vara sina barns kompisar att de inte kan, nej inte vill sätta ner foten och säga att det är inte tillåtet – de här reglerna har jag och stå för det”.

Vidare nämner deltagarna att något de benämner ”liten orts mentalitet” påverkar föräldrarnas inställning till alkohol och fungerar som en motvikt till den drogförebyggande informationen:

”Ja, det här rediga liksom:” Vi har ju söpit sen vi var fjorton år men det har la gått bra för oss”, jag skulle inte säga att det är ö-mentalitet men liten ort”.

En annan kvinna formulerar problematiken kring att förändra attityder i små samhällen på följande vis:

”Det är tio öar i kommunen och vi är en liten del och fotbollsklubben är väldigt stark när det gäller det sociala arbetet på Knippla och de gör väldigt mycket arrangemang under sommarhalvåret för att få in pengar till klubben och det finns inte ett arrangemang utan att där är alkohol med möjligtvis någon allsångskväll någon torsdag (...)”

Den citerade kvinnan fortsätter med att förklara att detta förhållande gör att det är svårt att förändra någonting eftersom det inte räcker med att nå den enskilda föräldern utan hela föreningslivet måste saneras eftersom detta utgör en så stark röst och organisatör i små samhällen som på ön Knippla där hon bor. Det bör nämnas att förhållandet inom föreningslivet gällde just ön Knippla och inte samtliga öar.

Slutligen diskuterar fokusgruppsdeltagarna även om en förälders utbildningsnivå kan avgöra huruvida denne tar till sig den drogförebyggande informationen eller ej och en kvinna uttrycker:

”Att när man hör om de som låter sina barn köra moppe utan hjälm och åka utan bilbälte så är det ofta inte de föräldrar som har en hög utbildning, så tänker jag när jag ser på barnens kompisar”.

Å andra sidan uttrycker en annan kvinna som svar på detta uttalande att:

”Ibland är det kanske tvärtom att de har inga gränser där”

En tredje kvinna föreslår en mellanväg och säger att:

”Jag tror att det är blandat från de som har en tuff familj som inte orkar till de som är välutbildade men inte har tid”.

Sammantaget lyfts utbildningsfrågan endast en gång under de tre fokusgrupperna och en anledning till detta kan vara att deltagarna har olika utbildningsnivå och att frågan därmed blir känslig då det exempelvis kan tänkas att man inte vill erkänna att en högre utbildningsnivå skulle påverka om man själv inte är högskoleutbildad – tvärtom kan de med högskoleutbildning tänkas vilja knyta att bli påverkad till att vara högutbildad.

Kvinnor exponeras eventuellt något mer för den drogförebyggande informationen än män

När det gäller skillnader i hur män och kvinnor tar till sig informationen kring det drogförebyggande arbetet går åsikterna något isär. Det deltagarna diskuterar livligast är, huruvida kvinnorna på grund av att de är mer närvarande i sina barns liv helt enkelt utsätts mer för informationen i samband med exempelvis föräldramöten. En del föräldrar menar att närvaron på föräldramötena är god och att de upplever att både män och kvinnor tar till sig den information som delges där:

”(...) sedan vi valde den andra skolan är det väldigt: ”wow där är alla”, förut var det bara mammor, på mellanstadiet, men nu är det nästan konstigt om inte båda är med”.

Å andra sidan pekar andra föräldrar på raka motsatsen:

”Ja, absolut om du tittar på föräldramötena så är det ju 70-80 procent kvinnor och det är ju en av anledningarna – det är ju de som går för att de har intresse och engagerar sig mer i sina barn”.

I linje med detta pekar en förälder på att skillnaderna har med samhällsstrukturer kring barnen att göra:

”Jag tror ju generellt att män är mer positiva till alkohol än kvinnor, om man tänker helt generellt, och jag tror att de har lite svårare att sätta gränser för sina barn”.

En av de få män som deltog under fokusgrupperna uttalade att:

”Det visar nog redan där tyvärr att män är lite längre ifrån sina barn på olika sätt”.

I överensstämmelse med detta konstaterar även en kvinna att:

”Jag tycker att det i alla sammanhang där det har med barn att göra, även i fotbollen, att det är kvinnor som kommer och även då på föräldramöten i fotbollen (...) sen kan jag ju se att bland nya småbarnsföräldrar idag är det inte lika ovanligt att se en kille komma med barnvagn, alltså har det ju skett en förändring.”

Vidare finns det exempel både på kvinnliga deltagare som menar på att deras män är lika aktiva när det gäller att ta till sig information, exempelvis genom att läsa nyhetsbrev, och de som uttrycker att informationen hemma går via dem själva och att de i sin tur påverkat sin respektives åsikter:

”Jag tror att jag varit tuffare men att Arne har ändrat sig på grund av att jag är mer på, eller vad man ska säga, hade jag inte varit på så hade han väl sagt att:” Vi festade väl också när vi var unga eller att ett par öl eller så är väl inte så farligt”, jag tror att han hade haft en annan inställning.”

Detta påstående var det flertalet kvinnor i aktuell fokusgrupp som höll med om och en annan kvinna påtalade svårigheten i att återge den drogförebyggande informationen på ett effektivt sätt:

”Man kan ju inte säga det så bra”

Ytterligare en kvinna kontrade då med att:

”Nej, det är klart man kan ju inte återge en föreläsning men jag tror ändå att jag påverkat min käre sambo”.

Sammantaget anser deltagarna alltså att det inte finns någon skillnad i hur män och kvinnor påverkas av den drogförebyggande informationen, men en del deltagare menar på att kvinnor nås av informationen i större utsträckning och att detta eventuellt beror på att kvinnor, på grund av olika förväntningar ifrån samhället, är mer närvarande i sina barns liv.

Vilka förändringar tror fokusgruppsdeltagarna att kommunens drogforebyggande arbetet lett till när det gäller föräldrars attityder, kunskap samt handlande för att förhindra unga från att dricka?

Många föräldrar anger att deras attityd förändrats

Uppskattningsvis runt sextio procent utav deltagarna i fokusgrupperna menar på att de blivit påverkade i alla hänseenden det vill säga både deras attityd, deras kunskap och deras handlande har förändrats. De föräldrar som menar på att deras attityd förändrats pekar ofta på att detta är en konsekvens utav ett förändrat kunskapsläge hos dem själva och andra. Deltagarna talar om att förr så visste inte föräldrar på samma sätt hur skadligt det var, men att nu när kunskapen finns så borde alla veta bättre än att bjuda sina ungdomar på alkohol en kvinna uttrycker följande såhär:

”Jag tror att för min del så är det nog attityden också att man har fått lite mer svart på vitt att det är skadligt och att det finns statistik på hur det förhåller sig och att de som har provat alkohol i högre utsträckning prövar tyngre droger och att där är man ju fast på ett annat sätt”.

En annan kvinna berättar att hon totalt reviderat sin syn på unga och drickande till följd utav kommunens arbete:

”(...) Jag kommer från Danmark och jag hade en väldigt liberal alkoholsyn när jag flyttade hit och den har svängt en u-sväng (...) för mig har attitydförändringen kommit i och med de små inputen som har varit under föräldramötena, små fakta, det har inte varit långvarigt men konkreta tabeller att så här är det och så här bli det och så här kan det vara.”

Vidare är det genomgående att man tror att det finns människor som påverkats i alla hänseenden det vill säga att deras attityd, kunskap och handlande påverkats – dock finns det inget som tyder på att man tror att andra blivit mer påverkade än man själv. Det finns även tydliga tecken på att föräldrarna anser att normen i kommunen i stort förändrats, och att detta gör att föräldrar inte uttrycker åsikter som motsäger den rådande normen, en kvinna utbrister när ämnet diskuteras att:

”Jag tror att de bara är tysta”.

I överensstämmelse med tanken om att den rådande normen är att det inte är okej att låta sina barn dricka alkohol uppskattar en deltagare hur många föräldrar till barn i en skolklass som har en restriktiv syn på ungdomars drickande på följande sätt:

”De allra flesta kanske 70-75%, men det finns ju alltid folk som man dels kanske inte riktigt kan läsa av vad de tycker och som inte är närvarande överhuvudtaget”.

Samtliga föräldrar anger att deras kunskap och handlande påverkats

Den resterande delen av föräldrarna som menar på att deras attityd kring alkohol inte förändrats menar att de var restriktiva till alkoholkonsumtion bland unga redan innan. Den grupp föräldrar som menar på att deras attityder inte förändrats är dock inte aviga till att andra föräldrars attityder kan ha förändrats, men menar på att vad gäller dem själva är det först och främst en kunskapsförändring som skett och till följd av denna en förändring av det egna handlandet. En deltagare uttrycker exempelvis som svar på frågan om föräldrarnas handlande förändrats till följd av det drogförebyggande arbetet att:

”Ja, det tar jag för givet eftersom vår kunskap ökat att vi gör”

Ytterligare en deltagare faller in och säger att hon tror att hon tack vare den drogförebyggande informationen:

”Inte bara fördömer utan mer berättar vad som kan hända och problemen som kommer med alkoholen”.

Det handlar om flertalet olika typer av handlingar, vilka deltagarna ger konkreta exempel på såsom att stanna uppe på nätterna, göra överenskommelser med andra föräldrar gällande utetider, använda sig utav sociala medier för att hålla kontakt med vänners föräldrar, installera mobilappar för att hålla koll på var barnen är samt prata med sina barn om innehåll i nyhetsbrev och så vidare. En förälder förklarar hur drogförebyggarens information påverkat föräldrarnas handlande:

”Ja men det är det där lilla fröet att okej så är det – men vad kan vi göra istället? Och så försöker man liksom tänka att vi kan gå ett steg till och hur kan vi göra då för att hjälpa varandra?”

När förändrade handlingsmönster diskuteras uttrycker föräldrarna att de tror att även andra föräldrar förändrat sitt handlande i och med tipsen från drogsamordnaren och exempelvis väntar uppe på barnet eller ringer till dennes föräldrar när barnet sover borta. När det gäller det förändrade handlandet menar föräldrarna att det till stor del är en konsekvens av ny kunskap, särskilt kring sambandet mellan alkohol och andra droger, men att det delvis även är en naturlig del av ett gott föräldraskap och att föräldrarna därmed skulle utföra vissa av handlingarna oberoende av om de mottagit tips från drogförebyggaren eller ej. Föräldrarna uppmärksammar dock att drogsamordnaren understödjer och stärker ens vilja att utföra ovanstående handlingar mer regelbundet genom att uppmuntra och stödja föräldrarna, och en kvinna tar upp detta som svar på en annan fråga:

”Ja, eller bekräftelse på att när man sitter där klockan två på natten och väntar så tänker man att det här är roligt, nu ska vi göra en ostmacka och säga hej, och man liksom har det med sig att det här är viktigt och jag måste vara uppe”.

Flertalet föräldrar nämner även att i och med drogförebyggarens arbete känner man sig mer bekväm med att exempelvis ringa till barnens föräldrar för att man vet att alla har fått samma information och den allmänna normen är att det är viktigt att hålla koll på sina ungdomar och hindra dem från att dricka alkohol. En annan kvinna uttrycker att:

”Vi har nog tänkt likadant hela tiden, fast det är ju lättare nu efter Håkans information att man vet att alla andra föräldrar också känner till det”.

Flertalet föräldrar nämner även att drogsamordnarens information lett till att man är mer medveten om hur tidigt ens ungdomar kan börja dricka alkohol, i och med att han börjar informera redan i mellanstadiet, och att detta är till stor hjälp eftersom man kan vara uppmärksam på tecken på att ungdomen dricker, en förälder uttrycker detta så här:

”Jag menar i och med Håkans föräldramöte så börjar man ju fundera innan det händer och jag menar det är säkert många föräldrar som går ovetandes och tror att deras barn inte dricker under den tid de är både tretton, fjorton, femton, sexton och sjutton år.”

Å andra sidan framkommer det även under fokusgruppsintervjuerna att det verkar finnas en hel del föräldrar som inte känner till att deras barn dricker alkohol, detta berättas bland annat av en deltagare som nattvandrat:

”Vi träffar ofta ungdomar vars föräldrar inte tror att de dricker”

Kvinnan som uttalat ovanstående citat berättar även att hon inte alltid kontaktar ungdomars föräldrar när hon träffar på dessa berusade men att detta beror lite på åldern på barnet och sedan går hon över till att tala om att man ofta får stå ut med att få reda på:

” (...) att man är en nyfiken kärring”.

Sammantaget visar alltså fokusgruppintervjuerna på att samtliga föräldrar menar på att deras kunskap och handlande påverkats av det drogförebyggande arbetet i kommunen samt att föräldrarna tror att detta gäller de flesta föräldrar i kommunen.

Vilka budskap och informationskanaler tror fokusgruppdeltagarna påverkar dem själv respektive andra föräldrar mest?

De budskap föräldrarna upplever som mest effektiva

Det framkommer tydligt att samtliga föräldrar är positiva till det drogförebyggande arbetets kommunikativa insatser även om de har en del förslag till förbättringar.

När det gäller vilken typ av budskap föräldrarna tror påverkar mest så är kopplingen mellan narkotika och alkohol det som nämns oftast under fokusgruppsintervjuerna och en deltagare förklarar vilket budskap som påverkat henne mest så här:

”Först det med kopplingen till narkotika, och ju många av den procenten som provat som sedan provar narkotika mot de som aldrig provat alkohol innan de är arton år. Det är nog min största bild som jag fortfarande har med, jag kan fortfarande se hur han ritar upp det på tavlan och skadorna då också”.

Det finns även andra budskap som gått starkt hem hos föräldrarna och ett av dem är just huvudbudskapet med den drogförebyggande informationen i kommunen, det vill säga att föräldrarnas egna attityder till ungdomsdrickande påverkar ungdomars faktiska drickande, och en kvinna svarar på en annan deltagares utläggning kring vilken typ av budskap denne fann intressanta på följande vis:

”Nej, för mig var det väldigt starkt att få se vilken effekt det hade på grund av hur föräldrar ställer sig – att man faktiskt kan påverka genom sig egen attityd och genom sitt budskap (...)”.

Sammantaget är det kopplingen mellan ungas alkoholkonsumtion och andra problem såsom benägenhet att skolka, utföra våldsamma handlingar, röka, pröva droger samt risken för fysiologiska skador som stannat hos föräldrarna som avgörande för hur de känner inför alkoholkonsumtion bland unga:

”Ja, att debutåldern är väldigt viktig för hur det går i det framtida livet och hur det går, och att om man prövar hasch och heroin och grejer. Och att om man håller på med det ena börjar man ofta med det andra”.

De kanaler föräldrarna upplever som mest effektiva

När det gäller olika informationskanalers effektivitet är samtliga fokusgruppsdeltagare överens om att det är föräldramötena som är mest effektiva för att påverka föräldrarna. Den främsta anledningen till detta anser deltagarna är att den information som ges där är skräddarsydd åt föräldrarna utifrån målet att minska ungdomsdrickandet, men även för att man har chansen att nå föräldrar som inte annars skulle söka upp, eller ta till sig, drogförebyggande information men

som får den tillgodosedd ändå just för att informationen sker i samband med föräldramötena:

” (...) Sen tror jag att den klicken av föräldrar som är väldigt svåra att nå kan man ändå på något vis nå på ett föräldramöte för att föräldrar går på ett möte i skolan av ett annat syfte de går ju dit för att liksom få information om sitt barns skola de går ju inte dit för att höra om drogförebyggande”.

Flertalet föräldrar talar även om vikten av det sätt informationen levereras på och betydelsen av det personliga mötet:

”Om man har en människa som står framföre en och talar och brinner för det som han gör då tar det tag i en, det tror jag”

Föräldrarna uttrycker alltså klart att föräldramötena är den mest effektiva kanalen för att nå andra men även för att nå dem själva. Vidare uttrycker flertalet deltagare att sättet drogförebyggaren levererar informationen på, så att det inte kränker föräldrarna eller trampar någon på tårna, också är avgörande för informationens effekt. Ingen av föräldrarna uttrycker heller annat än att drogförebyggaren informerar sakligt utan att värdera eller inkräkta på föräldrarnas ”egenrätt” när det kommer till att bestämma över sina barn. En deltagare tar upp drogsamordnarens sätt att informera på såhär:

” (...) Det är ju väldigt svårt att gå ut och säga att det här är farligt eller det här kan leda till det här utan att ge skuld känslor hos de föräldrar som inte är så restriktiva och det har jag aldrig upplevt att han har gjort, alltså han har alltid haft förmågan att säga att: ”Såhär kan det bli och så här och så här kan du göra”, utan att man nödvändigtvis får en skamfläck över sig eller blir dömd utav informationen, för alltså det är ju krut han hanterar egentligen, eller hur?”

I några fall har deltagare dock hört att andra föräldrar upplever informationen under föräldramötena som tjatig eller gnäller över att drogförebyggaren skall informera igen. De föräldrar som känner till andra föräldrar som är negativt inställda till informationen på föräldramötena tror att det är för att föräldrarna känner sig trampade på tårna och kritiserade även om fokusgruppsdeltagarna själva inte känner så:

”Antagligen blir de obehagliga för att de tycker att han är inne och klampar på områden som han inte har något att göra med”.

En annan deltagare uttrycker i linje med detta att dessa föräldrar blir obehagliga till mods för att drogförebyggaren:

” (...) pekar på föräldrarnas ansvar och att det är klart att det kan bli jobbigt”.

Det är dock viktigt att poängtera att den övervägande delen av föräldrarna inte upplevt annat än att även andra föräldrar varit positivt inställda till informationen i samband med föräldramötena. Sammantaget är alltså föräldramötena den informativa insats föräldrarna upplever haft störst påverkan både på det egna och andra föräldrars förhållningsätt till alkoholkonsumtion bland unga. När det gäller förslag till förbättringar uttrycks vid flertalet tillfällen att föräldrarna tror att det är viktigt att variera sättet informationen levereras på även om det kan vara viktigt att nöta in vissa budskap:

”Det ska inte vara samma information på samma sätt utan det kan ju vara nya vinklingar”.

Nyhetsbrevet och övriga informations insatser – ett komplement

När det gäller nyhetsbrevet så är det den kommunikationskanal föräldrarna talar mest om efter föräldramötena och även denna framstår som mycket omtyckt. Nyhetsbrevet fungerar enligt föräldrarna som ett komplement till föräldramötena på så sätt att man via dem får en chans att fördjupa sin kunskap och läsa om det som intresserar en mest genom att välja att klicka sig vidare på de länkarna som fångar ens intresse. Samtliga föräldrar anger att de läser nyhetsbrevet men flertalet skyndar sig att tillägga att de inte läser alla länkar varje gång utan bara då och då samt att de ofta skummar igenom brevet:

”Jag lusläser inte Håkans brev men däremot brukar jag kolla om det är något som sticker ut lite som man bör känna till”.

Å andra sidan finns det en grupp föräldrar som anger att de verkligen uppskattar länkarna:

”Jag brukar läsa de länkar han har med till tidningsartiklar och forskning och sånt – dels för att jag har barn i den åldern och för att jag jobbar med de åldrarna, det ger mig något både privat och jobbmässigt”.

Fortsatt anger föräldrarna att nyhetsbrevets styrka är att det fungerar som en ”djungeltrumma” eftersom man får reda på vad som händer just nu i kommunen, påminns om vart man kan höra av sig, om man exempelvis ser någon som langar till ungdomar eller dylikt, och blir informerad om tips som andra föräldrar eller kommuninvånare lämnat till drogsamordnaren. I nyhetsbrevet uppmanar även drogsamordnaren föräldrarna att vara extra vaksam i samband med exempelvis högtider och dylikt där alkohol förekommer vilket föräldrarna menar är väldigt hjälpsamt:

”(...) Om det är något evenemang eller någonting och han skriver om det och att man ska hålla lite utkik där eller där för att folk har ringt och sagt att någon har sålt något (...) och det är ju också så himla lätt att ringa 114 114 då och säga vad man har sett och ju fler som vågar ringa och säga vad de har sett ju större chans är det att någon tillslut reagerar lite kraftigare (...)”

Vidare anger flera deltagare att de diskuterar det de läser i nyhetsbrevet med sina barn. En kvinna uttrycker sig så här kring informationen hon mottar via nyhetsbrevet och hur det för henne närmare hennes barns värld:

”Jag tror att det skapar en liten oro hos barnen, inte oro, men lite så där att nu vet ju morsan änna så jag kanske ska skita i det då”

När det gäller övriga informativa komplement till föräldramötena, såsom drogförebyggarens krönikor i lokalbladet, anger några föräldrar att de läser dessa för att de utgör en del av deras ”lokalbladsläsarrutin” medan andra anger att de endast skummar igenom dem – men det som är talande är att föräldrarna inte har så mycket att säga om dessa, eventuellt för att de redan mottagit liknande information antingen via föräldramöten eller via nyhetsbrevet och därför har svårt att peka på vad den tillfört – dock är det möjligt att krönikorna exempelvis bygger upp förtroendet för drogförebyggaren som person och därmed underlättar hans vardagliga arbete. När det gäller föreläsningsserien föräldrar emellan känner inte alla till denna, och långt ifrån alla har närvarat vid någon föreläsning. De föräldrar som deltagit är positiva, men menar på att det inte finns någon klar koppling till att minska alkoholkonsumtionen bland unga och det som berörs under föreläsningarna.

Sammantaget upplever föräldrarna att nyhetsbrevet utgör ett komplement till föräldramötena där läsaren får chansen att fördjupa sin kunskap samt motta en uppdatering kring läget i kommunen. Vidare tror föräldrarna att nyhetsbrevet har samma funktion för övriga föräldrar, även om de menar på att den grupp som inte närvarar vid föräldramöten inte heller mottar nyhetsbrevet i och med att det är under dessa man anmäler sitt intresse för dessa.

Vem upplever fokusgruppsdeltagarna är avsändare av informationen?

Vid en genomgång av fokusgruppsintervjuerna är det helt tydligt att varenda förälder i fokusgrupperna uttrycker att det är drogförebyggaren som person som är avsändaren av den drogförebyggande informationen och inte kommunen som institution och samtliga anger att de tror att det är så även andra föräldrar uppfattar det. Det finns dock de föräldrar som går vidare och påpekar att även om man uppfattar drogförebyggaren som avsändare, så jobbar ju han för kommunen och vid något tillfälle nämner en förälder att han egentligen är anställd av

socialtjänsten men samtliga tror ändå att föräldrar i allmänhet anser att det är drogförebyggaren och inte kommunen som är avsändare och förklarar fördelen med det:

”Det som är lite lustigt egentligen är ju att Håkan är anställd utav socialtjänsten men det är ju inte lika svårt att ringa Håkan om man ser något eller tror att det är något”.

I och med att det är så tydligt att det är drogsamordnaren som är avsändare av den drogförebyggande informationen har mindre tyngdvikt lagts på att analysera om ens förhållande till kommunen (sändaren) påverkar huruvida man tar till sig denna information. Vad gäller diskussionen kring för- och nackdelar med att drogförebyggaren upplevs som avsändare är samtalen i fokusgrupperna livliga. Somliga menar att det är en fördel just för att man kanske tvekar mindre innan man hör av sig till drogsamordnaren, oavsett tid på dygnet och ärende, för att man känner honom, vet hur engagerad han är och inte tänker på att han jobbar för kommunen utan ser honom som en jämlike och medförälder:

”Man möter ju honom varje år på föräldramöten ner till sjätte klass, och han följer med under hela högstadietiden, och han skriver i lokalbladet och har sina brev och är på föreläsningar, man är liksom trygg i det (...)”.

Å andra sidan menar andra på att det inte borde spela någon roll vem som är avsändare, eller vart man ringer, så länge det informeras ordenligt kring sådana saker i exempelvis lokalbladet. Vidare diskuterar föräldrarna sårbarheten i att arbetet är så knutet till en person och ifrågasätter vad som kommer att hända den dag drogsamordnaren inte längre arbetar kvar på kommunen av någon anledning:

”Ja, men det är ju just det för var finns uppbackningen om det skulle hända någonting hur många känner till arbetet, och hur många jobbar egentligen med det i bakgrunden och kan få det att fortsätta att lyfta?”

Det förs även fram åsikter kring att det vore bra om informationen kom från flera olika håll för att ingen skall kunna avfärda den med förevändningen att det bara är drogförebyggarens personliga åsikter. Å andra sidan framgår det klart att fokusgruppsdeltagarna även om de vill se att kommunen backar upp drogförebyggaren mer, och satsar mer resurser på arbetet, inte anser att vem som helst kan utföra det jobb drogförebyggaren utför utan att det är absolut avgörande att den som utför denna typ av arbete har ett personligt engagemang för att kunna nå föräldrarna. När det gäller sändarens övriga egenskaper såsom att han är man, förälder och bor på Öckerö menar föräldrarna på att detta har mindre betydelse även om någon uttrycker att det kan vara bra att gardera sig mot att mottagarna av informationen skyller på att drogsamordnaren inte har någon koll på läget i

kommunen och ett fåtal menar att det kan vara en fördel att drogsamordnaren själv är förälder. När det gäller det personliga engagemanget framgår det vidare att flertalet föräldrar är positivt inställda till drogförebyggaren som person, och uppmärksammar hans engagemang och hårda arbete, samt hans skicklighet vad gäller framförandet av känsliga budskap och en kvinna uttrycker exempelvis att:

”Man tänker ju på det (att det är drogsamordnaren som är avsändare) men att utan hans engagemang hade det ju inte funnits något”.

Ytterligare en deltagare faller in i samtalet genom att säga:

”Nej, precis det måste ju vara en eldsjäl det räcker ju inte med att kommunen bara anställer någon för att informera”.

När det gäller vikten av att den drogförebyggande informationen kommer från flera olika håll pekar fokusgruppsdeltagarna på att kommunen borde utnyttja barnens tränare för att informera kring riskerna med alkohol:

”(...) För jag tänkte mer på föreningarna i sig – ledare, ordförande och tränare för de borde verkligen få sig en pisk i rumpan!”

Ovanstående diskussion fortsätter genom att en annan kvinna uttrycker sitt gillande:

”Faktiskt, de skulle kunna få fram budskapet till barnen!”.

Vidare föreslår föräldrarna även att det vore en god idé att låta före detta drogmissbrukare komma och berätta om hur det är att vara missbrukare och hur det förändrar ens liv:

”(...) det är det de måste se och jag tror att om de får träffa missbrukare och de berättar om sitt liv då ser de så mycket mer än bara en berättelse för jag menar det är ju inte en förskönad berättelse och jag tror det är en viktig grej”.

Sammantaget anser fokusgruppsdeltagarna att det är drogförebyggaren som person som uppfattas som sändare av kommunens drogförebyggande information både av dem själva och andra. Vidare är de positiva till drogförebyggaren som person, och hans sätt att leverera informationen på, och tror att andra föräldrar känner likadant samt att man som förälder känner att det är lättare att kontakta drogförebyggaren eftersom han byggt upp en relation till kommunens föräldrar under åren. Å andra sidan pekar föräldrarna även på att det finns en risk i att endast ha en

drogförebyggare och ifrågasätter vad som händer med arbetet den dag han inte längre jobbar kvar på sin post.

Analys

I detta kapitel kommer huvudresultaten att analyseras utifrån forskningen kring tredje- och förstapersonseffekter. Analysen är inte strukturerad strikt utifrån studiens syfte och frågeställningar utan uppbyggnaden har istället styrts av de kopplingar som kan göras till teorin. Slutligen kommer dock en sammanfattning av analysen att presenteras och en återkoppling till studiens syfte och frågeställningar.

Kan en svag tredjepersonseffekt skönjas?

Flertalet föräldrar erkänner att deras attityd har påverkats av det drogförebyggande arbetet i Öckerö kommun men än fler, nämligen samtliga, menar på att deras kunskap och handlande har påverkats av arbetet. Detta resultat är i linje med Brosius och Engels forskning (1996) som visar på att det är mer sannolikt att en individ är villig att erkänna att denna har tagit till sig idéer än att den blivit direkt påverkad av en medietext eftersom detta skulle kunna indikera att en individs kontroll över sina beslut och den egna fria viljan är bristande. Det är därmed frågan om det skulle kunna finnas ett visst motstånd hos föräldrarna mot att ange att deras attityd faktiskt påverkats med tanke på detta förhållande – och då skulle detta kunna vara en anledning till att samtliga menar att de fått större kunskap och handlar i överensstämmelse med denna, medan uppskattningsvis bara lite över hälften av deltagarna anger att de tror att deras attityder blivit påverkade. I och med att forskningen visat att tredjepersonseffekter är starkare i samband med medieinnehåll som har en stark påverkansintention än i samband med medieinnehåll av informationskaraktär (Brosius och Engel 1996) kan det vidare tänkas att om en tredjepersonseffekt skulle kunna registreras under fokusgruppsintervjuerna skulle denna bli synlig just vid en diskussion kring attitydpåverkan – eftersom en individ som erkänner att den bytt attityd i allra högsta grad har blivit påverkad av informationen, medan någon som bara tagit till sig idéer eller börjat handla i överensstämmelse med tips från drogförebyggaren inte kan anses blivit påverkad i samma utsträckning. Denna tankegång styrks också av Brosius och Engels forskning som menar att man kan få mycket olika svar beroende på om man frågar individer om de blivit inspirerade av, eller fått nya idéer av, en medietext gentemot om de blivit påverkade. Det verkar därmed rimligt att det är större chans att man får svar som indikerar att ny kunskap, kring exempelvis hur tidigt unga börjar dricka idag, påverkat föräldrarnas beteenden än att dessa totalt reviderat sin grundsyn kring huruvida unga bör dricka alkohol eller ej.

I och med att det under intervjuerna framkommer att den nya normen i Öckerö kommun utan tvekan består av att det är oacceptabelt att dricka innan man är myndig, finns det vidare all anledning för individer att intala sig själva att deras attityd redan från början var i överensstämmelse med den gällande normen för att

på så sätt stärka den egna självbilden. Detta styrks av forskningen kring tredjepersonseffekter som uppmärksammar att om en individ erkänner sig påverkad eller ej av ett medieinnehåll i stor utsträckning påverkas av huruvida detta kan ses som stärkande för den egna självbilden eller ej (Perloff 1993, s. 177)

Föräldrarnas attityder tycks ha blivit mer tillgängliga

När föräldrarna anger anledningen till deras förändrade handlande, pekar de intervjuade föräldrarna på att de tror att det är den ökade kunskapen som lett till att man förändrat sitt handlande. Denna tes stöds av forskning kring attityders tillgänglighet (Helkama et al., s. 169), alltså i vilken utsträckning en individ handlar i överensstämmelse med sin attityd, vilken pekar på att en attityds tillgänglighet avgörs av mängden information en individ har om objektet för attityden – det tycks alltså som att det drogförebyggande arbetet i kommunen ökat på kunskapen kring objektet för dessa föräldrars attityd och på så sätt ökat tillgängligheten. Vidare har föräldrarna inga problem överhuvudtaget med att återkalla olika handlingar de utför för att förhindra att deras ungdomar dricker alkohol – vilket även det är i linje med forskningen kring attityder vilken pekar på att människor har lätt att spontant återkalla omständigheter relaterade till sin attityd om denna är tillgänglig hos individen (Helkama et al., s.169).

Kan tendenser till en förstapersonseffekt registreras?

Å andra sidan finns det alltså en stor andel, uppskattningsvis en bra bit över hälften utav föräldrarna, som faktiskt anger att deras attityd förändrats till följd av ökad kunskap – vad kan då detta bero på? En möjlighet är att det är två mekanismer som samspelar med varandra. Å ena sidan verkar det logiskt att föräldrarna, i enlighet med forskningen kring medieinnehåll med stark intentionspåverkan, torde neka till att deras attityder påverkats (Brosius och Engel 1996). Å andra sidan kan det mycket väl tänkas att föräldrarna uppfattar det som socialt önskvärt att inspireras av, få idéer från, och till och med påverkas av information som rör sina barns väl och ve, och då skulle istället en förstapersonseffekt kunna skönjas – det vill säga föräldrarna tror att de själva påverkats i högre utsträckning än andra (Perloff 1993, s.170). Det är alltså möjligt att föräldrarna förknippar att ta till sig kommunens drogförebyggande information med att vara en god förälder något som säkerligen påverkar dessa individers självbild i högsta grad och därmed leder detta till att de gärna ser sig själva som påverkade av denna information. Vidare kan att ta till sig tips och kunskap kring detta, därmed eventuellt upplevas som ett tecken på intelligens – jag inte bara lyssnar utan jag handlar även på det sätt som är bäst för mitt barn.

Denna tes är fullt förenligt med forskningen på området, som pekar på att individer är benägna att framhäva påverkan på den egna individen i förhållande till andra, när det stärker individens självbild och visar på intelligens att bli påverkad (Perloff 1993, s.170). Vidare visar samma forskning på att individer inte gärna vill erkänna att de blivit påverkade utav ett medieinnehåll om detta kan tänkas tyda på

bristande kontroll (Brosius och Engel 1996). I aktuella fall skulle dock att erkänna sig påverkad kunna göra att föräldrarna känner en ökad känsla av kontroll, i och med att de tar till sig kunskap som gör att de kan fatta bästa möjliga beslut för sina barn, och i stånd att utöva bästa möjliga föräldraskap. Detta att handla i sitt eget barns intresse har ett nära samband med att vara en engagerad förälder något som ofta nämns under intervjuerna och som föräldrarna menar är avgörande för huruvida man tar till sig den drogförebyggande informationen eller ej. Å andra sidan poängterar föräldrarna att om bara de föräldrar som inte nås idag skulle få del av informationen, så skulle de nog påverkas på samma sätt. En möjlighet är alltså att de föräldrar som prioriterar att vara en engagerad förälder är mer benägen att erkänna sig påverkade av den drogförebyggande informationen för att de strävar efter att hålla bilden utav sig själva som engagerade föräldrar intakt. Det faktum att informationen är av hälsofrämjande karaktär och att förstapersonseffekter registreras särskilt i samband med denna typ av information pekar på att en förstapersonseffekt, om än svag, möjligen föreligger (Duck et al. 1995).

Ytterligare stöd för att en förstapersonseffekt kan registreras, istället för en tredjepersonseffekt, är att de föräldrar som menar på att de redan hade en negativ attityd till alkoholkonsumtion från början inte överdriver attitydpåverkan på andra. Dessa föräldrar uttrycker istället att de tror att det både finns föräldrar som förändrat sin attityd till följd av det drogförebyggande arbetet och de som inte gjort det. Vidare erkänner dessa föräldrar glatt att de fått ny kunskap samt tagit till sig nya tips i och med mottagandet av den drogförebyggande informationen – alltså att de trots allt blivit påverkade, om än inte till den grad att de förändrat sin attityd. Fortsatt är det ju fullt möjligt att de föräldrar som menar på att de alltid haft en restriktiv syn på alkoholkonsumtion bland unga faktiskt haft det. Å andra sidan är bevisen för en förstapersonseffekt inte särskilt starka, och det är vidare omöjligt att säkert säga om denna skulle bestå i en överskattning av påverkan på sig själv eller en underskattning av påverkan på andra – detta styrks av Johansson som konstaterar angående tredjepersonseffekter, men vilket även borde gälla förstapersonseffekter, att det är fullt möjligt för en individ att överskatta påverkan på andra samtidigt som individen underskattar påverkan på sig själv. Studiens resultat indikerar dock att fokusgruppsdeltagarna tror att de flesta andra föräldrar också påverkats i hög utsträckning varför någon tydlig underskattning av påverkan på andra knappast är trolig.

Informationen försöker inte inkräkta på föräldrarnas rätt att själva bestämma

Vidare kan en intressant tendens registreras gällande att föräldrarna tydligt poängterar att drogförebyggarens information är saklig, vetenskaplig och att denne inte pekar finger – det vill säga föräldrarna målar upp medieinnehållet som ett innehåll utav ”informationskaraktär” snarare än information med en stark påverkansintention. Detta är intressant eftersom det tyder på att även om informationen har syftet att påverka föräldrarna, så upplever föräldrarna den som

neutral och som att vad man vill göra med informationen är upp till en själv– detta skulle i så fall kunna vara en av anledningarna till att föräldrarna inte slår bakut och betraktar informationen som ett intrång i deras rätt att fritt utöva det föräldraskap de anser vara bäst. Den genomgående uppfattningen bland föräldrarna om att de själva får bestämma hur och om de förändrar sina attityder eller sitt handlande till följd utav den drogförebyggande informationen, skulle mycket väl kunna vara avgörande för att de så öppet erkänner sig påverkade. Forskningen på området visar nämligen att tredjepersonseffekter är extra påtagliga, när det gäller information som har en påverkanskaraktär medan dessa är mindre när medieinnehållet anses ha informationskaraktär (Brosius och Engel 1996).

Vidare är den typ av budskap föräldrarna upplever påverkar dem själva, och andra föräldrar, främst de utav rationell karaktär såsom exempelvis information kring fysiologiska följor av alkoholkonsumtion i unga år och statistiska samband mellan en ungdoms alkoholdebut och risken för att drabbas av alkoholism senare i livet. Detta är intressant då det indikerar att föräldrarna anser att det som påverkar dem mest är rationella argument och forskningen kring tredjepersonseffekter visat att individer tenderar att tro att de själva påverkas av rationella argument medan andra påverkas utav ”propagandaknep” (White 1997). Fokusgruppsdeltagarna anger alltså att det är denna typ av budskap som påverkar dem mest men å andra sidan tror de även att andra föräldrar skulle påverkas mest av denna typ av information, varför överensstämmelsen med forskningen inte är total.

Slutligen bör det även nämnas att fokusgruppsdeltagarna anger att det finns ett fåtal föräldrar som gnäller när drogförebyggaren kommer för att informera och att de tror att detta kan bero på att de känner sig kritiserade eller trampade på tårna. Denna reaktion skulle alltså kunna bero på en ovilja att låta sig påverkas hos mottagaren, alltså en upplevelse av att informationen inkräktar på individens fria vilja och rätt att på egen hand utöva sitt föräldraskap men den skulle även kunna bero på, såsom föräldrarna föreslår, en bristande förmåga att leva upp till det drogförebyggaren ber om i form av uppmaningar för att hålla ungdomarna borta från alkohol. Sammantaget tycks det dock som att dessa föräldrar utgör undantaget och att den drogförebyggande informationens karaktär underlättar för föräldrarna att erkänna sig påverkade.

Ytterligare en faktor som skulle kunna underlätta för föräldrarna att erkänna sig påverkade är att de upplever att sändaren av informationen har stor trovärdighet. När det gäller vilken påverkan sändarens egenskaper har för uppkomsten av tredjepersonseffekter så visar forskningen nämligen att tredjepersonseffekter är särskilt förekommande om ett medieinnehåll har en avsändare som upplevs ha låg trovärdighet (Cohen et al., 1988). I aktuella studie finns det endast en sändare av information, och om denna har hög eller låg status är i detta fall knutet till mottagarens uppfattningar om denne som person och hans sätt att presentera sin information på. Eftersom fokusgruppsdeltagarna verkar ha högt förtroende både

för drogförebyggaren som person, och dessutom anser att den information han levererar inte har en stark påverkansintention, är det troligt att dessa faktorer tillsammans gör att de upplever det som ”mer okej” att erkänna att man blivit påverkad av informationen.

Deltagarna upplever att den allmänna normen i samhället förändrats

Fokusgruppsdeltagarna beskriver att den allmänna normen i kommunen förändrats, i och med det drogförebyggande arbetet, från att ha varit att det är okej att låta sina ungdomar konsumera alkohol till att ingen omyndig individ borde dricka alkohol.

Forskningen kring sambandet mellan individers faktiska handlande och tredjepersonseffekter är inte särskilt omfattande men bland annat Mutz (1989) och Willnat (1996) har funnit stöd för att människors rädsla för att bli socialt utfrysta leder till att de tenderar att låta bli att uttrycka sina åsikter eftersom de upplever att mediernas bild dikterar villkoren för den allmänna opinionen – de har alltså kopplat samman tystnadsspiralen och tredjepersonseffekter. I enlighet med detta uttryckte fokusgruppsdeltagarna att de tror att det finns föräldrar som inte längre vågar uttrycka att de låter sina ungdomar dricka alkohol och en förälder beskriver, vilket nämnts i uppsatsens resultatdel, de föräldrar som har en tillåtande attityd som ”tysta”. Detta skulle i så fall indikera att dessa individers handlande påverkas av deras tro på att den drogförebyggande informationen påverkar opinionen oavsett om så är fallet eller ej. Å andra sidan har vissa tendenser till protester registrerats i och med föräldramötena men dessa protester innebär i och för sig inte att föräldrar uttrycker att drogsamordnaren har fel i sak utan endast att de upplever hans information som tjugig. Eventuellt skulle därmed tendenser till en ”tystnadsspiral” kunna skönjas inom kommunen som gör att de föräldrar som exempelvis tillåter att deras ungdomar dricker inte längre talar öppet om detta. Vidare skulle en tystnadsspiral eventuellt även kunna leda till att de som inte har en bestämd åsikt kring alkoholkonsumtion bland unga upplever det som enklare att ”hänga med på tåget” och adoptera den allmänna normen än att protestera mot den.

Sammantaget tycks det dock som att det är rätt ”högt i taket” i kommunen eftersom flertalet fokusgruppsdeltagare öppet talar om att de hade en annan attityd till alkoholkonsumtion bland unga innan de nåtts av den drogförebyggande informationen – det är alltså inte tabu att erkänna att man tidigare haft en tillåtande attityd. Denna ”tystnadsspiral”, eller med andra ord den nya samhällsnormen kring alkoholkonsumtion, framstår dock som en av framgångsfaktorerna i det drogförebyggande arbetet. Detta kommer till uttryck genom att flertalet föräldrar berättar att de känner en trygghet i att drogförebyggaren förmedlar samma information till samtliga föräldrar, så att alla föräldrar känner till vilket handlande som understödjer en restriktiv alkoholkonsumtion bland unga, och att detta gör att man vågar vara mycket mer ”besvärlig” och exempelvis ringa hem till sina barns

vänner och fråga om ens barn verkligen skall sova där – utan att behöva känna sig oroad över att möta motstånd hos andra föräldrar med en mer liberal syn på alkoholkonsumtion bland unga.

Är det troligt att kvinnor i högre grad nås av den drogförebyggande informationen?

När det gäller huruvida män och kvinnor tar till sig den drogförebyggande information på olika sätt finner man något motstridiga resultat – det tycks finnas en viss skillnad och denna verkar bero på att det i vissa skolklasser i högre utsträckning är mammor som deltar på föräldramöten samt att vissa föräldrar pekar på att detta är fallet i stort när det gäller aktiviteter runt barnen. Under intervjuerna förs även diskussioner som stödjer att föräldrarna tror att detta beror på att kvinnor överhuvudtaget ges mer ansvar för barnen och att detta beror på en samhällslig norm men att denna håller på att förändras.

Detta är intressant i och med att förstapersonseffekter uppstår i sådana fall där det är fördelaktigt för en individs självbild att ta till sig en viss information (Perloff 1993, s.177). Det skulle alltså kunna förhålla sig så att kvinnor framhäver påverkan på dem själva gentemot andra grupper, såsom män, för att det deras självbild är än mer sammankopplad med att vara en engagerad och närvarande förälder än mäns självbild, eftersom samhället förväntar sig att de skall vara engagerade och närvarande. Å andra sidan nämner de enda två männen som deltar under fokusgruppsintervjuerna att de också tror att kvinnor nås av informationen i större utsträckning. Vidare erkänner en av dem att hemma hos honom så är det exempelvis hans fru som läser nyhetsbrevet och sedan återger innehållet för honom. Vidare ger kvinnorna konkreta exempel på att de fått övertyga sina män om att alkohol är skadligt för ungdomar eftersom deras män inte deltagit vid föräldramöten i samma utsträckning, och därmed inte tagit del av den drogförebyggande informationen – en möjlighet är därför att kvinnorna faktiskt verkligen tar till sig mer av den drogförebyggande informationen. Sammantaget är det därmed inte troligt att det rör sig om en förstapersonseffekt, det vill säga att kvinnorna framhäver påverkan på sig själva framför påverkan på andra, det handlar ju egentligen inte heller om graden av påverkan utan om graden av exponering.

Sammanfattning av analysen samt återkoppling till studiens frågeställningar

Studiens resultat och analysen av detta, talar för att fokusgruppsdeltagarna egentligen inte skiljer nämnvärt på hur de själva påverkats av den drogförebyggande arbetet och hur andra påverkats. Det finns dock tendenser till att föräldrarna eventuellt framhäver att de själva påverkats i högre utsträckning än andra för att de upplever det som positivt för den egna självbilden att påverkas av den drogförebyggande informationen. Anledningen till detta tycks vara att föräldrarna sammankopplar att ta till sig information kring sitt barns väl och ve med att vara en god och engagerad förälder. Detta stämmer väl överens med

forskningen på området som menar på att en individs tendens att erkänna sig påverkad är sammankopplad med huruvida detta stärker eller skadar den egna självbilden (Perloff 1993, s.177). Detta innebär alltså att en eventuell förstapersonseffekt föreligger. Föreligger en förstapersonseffekt torde denna dock inte vara särskilt stark eftersom föräldrarna överlag uttrycker att de tror att andra föräldrar påverkas i mångt och mycket på samma sätt som de själva. Föräldrarna menar dock på att den finns en liten grupp av föräldrar som inte nås av det förebyggande arbetet och att detta beror på att de helt enkelt inte dyker upp på föräldramötena vilket de tror främst beror på en brist på engagemang i sitt barns liv. Det som är värt att poängtera här är att fokusgruppsdeltagarna tror att den främsta anledningen till att man inte kan påverka dessa föräldrar är att de inte dyker upp inte att de tror att de skulle ta till sig informationen på ett annat sätt än de själva gör. Fortsatt finner studien visst stöd för att män eventuellt nås i mindre utsträckning av den drogförebyggande informationen än kvinnor, men även här verkar det först och främst handla om att de helt enkelt inte nås – och inte att man tror att de skulle ta till sig informationen på ett annat sätt än man själv gör.

Vidare finns det en grupp föräldrar som menar att deras attityder inte påverkats, utan endast deras kunskap och handlande, och det är möjligt att detta skulle kunna bero på att individen vill tona ner påverkan på den egna personen i förhållande till andra för att de, trots att deltagarna upplever informationen som saklig, inte vill erkänna en alltför står påverkan på den egna individen och sin fria vilja i enlighet med Brosius och Engels forskning (1996) kring tredjepersonseffekter. Å andra sidan skiljer inte heller just nämnda grupp av föräldrar avsevärt på hur de själva påverkas ifrån hur andra påverkas, vilket talar mot att en tredjepersonseffekt föreligger.

När det gäller den allmänna normen i samhället pekar dock resultatet på att denna förändrats från att vara tillåtande till att vara restriktiv mot alkoholkonsumtion bland unga. En konsekvens av detta tror fokusgruppsdeltagarna är att de föräldrar, som egentligen inte delar den allmänna normen ändå väljer att hålla sina åsikter för sig. Det är svårt att säga hur det verkligen förhåller sig, eftersom föräldrarna naturligtvis inte säkert kan veta vad andra föräldrar tänker. Det finns dock en viss möjlighet att föräldrarnas uppfattning stämmer då Mutz (1989) och Willnat (1996) funnit stöd för att människors rädsla för att bli socialt utfrysta kan leda till att de låter bli att uttrycka sina åsikter, eftersom de tror att mediernas bild dikterar villkoren för den allmänna opinionen.

När det gäller vilken typ av informationskanaler som är mest effektiva, framhäver föräldrarna att de tror att det är föräldramötena och nyhetsbrev som har störst effekt och inte heller när det gäller vilka kanaler de tror påverkar skiljer föräldrarna på sig själva och andra föräldrar i någon större utsträckning. När det gäller typen av budskap man påverkas mest av framgår det att föräldrarna påverkats mest av argument av rationell karaktär exempelvis bestående av statistik

över hur många ungdomar som har en tidig alkoholdebut som senare i livet får alkoholproblem – det är även denna typ av information som föräldrarna tror påverkar andra föräldrar i störst utsträckning. Detta resultat överensstämmer med forskningen på området som uppmärksammar att en individ är mer villig att erkänna att denne blivit påverkad om ett medieinnehåll består av rationella argument (White 1997). Slutligen är det möjligt att informationens karaktär bidrar till att föräldrarna inte upplever ett så stort motstånd mot att erkänna sig själva påverkade av denna då forskningen kring tredjepersonseffekter visar att dessa är extra påtagliga när det gäller information som har en tydlig påverkanskaraktär, och på så sätt inkräktar på individens fria vilja, men är svagare när ett medieinnehåll har informationskaraktär (Brosius och Engel 1996).

Avslutande diskussion

Tankar kring studiens resultat

Studiens syfte var – att undersöka hur föräldrar i Öckerö kommun upplever att den drogförebyggande informationen i kommunen har påverkat dem själva respektive andra föräldrar i kommunen. Mina resultat har visat att flertalet, uppskattningsvis runt sextio procent, utav föräldrarna upplever att deras attityder, handlande samt kunskap påverkats i och med det drogförebyggande arbetet. Resterande del av föräldrarna anser att deras kunskap ökat vilket lett till att deras handlande förändrats. Sammantaget tror föräldrarna även att andra föräldrar påverkats ungefär på samma sätt som de själva – de gör alltså ingen större åtskillnad mellan påverkan på den egna individen och påverkan på andra.

Vidare tror föräldrarna att kännedomen om det drogförebyggande arbetet bland kommunens föräldrar är stor, närmare bestämt framstår det som att nästintill samtliga föräldrar känner till arbetet. Å andra sidan tror föräldrarna ändå att det finns en liten grupp av föräldrar som inte nås av det förebyggande arbetet alls, och att detta hänger samman med ett bristande föräldraskap och en tendens att inte närvara vid exempelvis föräldramöten.

När det gäller typer av budskap är det först och främst rationella argument, gällande exempelvis kopplingen mellan alkoholkonsumtion och narkotikakonsumtion bland unga, som föräldrarna anser påverkat dem. Vidare upplever föräldrarna ett stort förtroende för drogförebyggaren som person, och tror att även andra gör det och att detta i kombination med hans engagemang, och förmåga att leverera information utan att trampa föräldrarna på tårna, är det som gör att föräldramötena är den informationskanal som påverkar dem själva och andra föräldrar mest. Detta är alltså de svar föräldrarna gett på studiens frågeställningar – och svaren är tillräckliga för att besvara dessa. Å andra sidan är frågan vad svaren egentligen innebär? I uppsatsens teoridel presenteras två relativt nya fenomen inom medieforskningen nämligen tredje- och förstapersonseffekter. Tredjepersonseffekter innebär kort att en individ skiljer på hur hon själv och andra

påverkas. När det gäller hur individer påverkas av medieinnehåll visar detta sig genom att en individ tror att andra påverkas mer av olika mediebilder än denne själv gör (Johansson 2000 s.77). Detta fenomen blir särskilt tydligt när att påverkas av medieinnehållet kan påverka en individs självbild negativt exempelvis för att innehållet anses socialt oacceptabelt – såsom exempelvis våldsamma mediebilder (Johansson 2000, s.80). Omvänt finns det även tillfällen då en individ anser det fördelaktigt för den egna självbilden att ta till sig ett medieinnehåll varpå denne istället har en tendens att tro att hon påverkas mer än andra och detta fenomen kallas alltså för förstapersonseffekter (Perloff 1993, s. 170).

I min studie återfinns inga starka belägg varken för tredje- eller förstapersonseffekter även om tendenser till sådana kan skönjas. En slutsats man möjligen kan dra av detta är att det föräldrarna berättar om hur och på vilket sätt det drogförebyggande arbetet i kommunen påverkat dess föräldrar faktiskt stämmer – i och med att deras upplevelse av detta inte tycks färgas alltför mycket av en vilja att antingen stärka eller skydda den egna självbilden. Det är naturligtvis omöjligt att säkert säga att så är fallet men det ter sig ändå sannolikt att deras uppskattningar i alla fall kan generera användbar information för uppdragsgivaren.

Rekommendationer till uppdragsgivaren

I och med att det uppdragsgivaren främst ville ha hjälp med var att undersöka vilken effekt olika informationsinsatser i det drogförebyggande arbetet haft har fokus legat på det och inte på att finna förbättringar. Under fokusgruppsintervjuerna framkommer dock en del tips som säkerligen kan vara användbara för uppdragsgivaren. Ett förslag som förs fram under samtliga fokusgruppsintervjuer är att använda barnens tränare för att informera kring riskerna med alkohol och droger. Detta förslag motiveras med att fokusgruppsdeltagarna tror att barnen har stor respekt för sina tränare, ser dem som förebilder och att chansen att de skulle lyssna på dessa därför är god. Sannolikheten att detta stämmer är antagligen tämligen stor, eftersom det som sagt tas upp under samtliga intervjutillfällen. Ytterligare ett förslag, som tas upp i två av fokusgrupperna, är att ta in före detta missbrukare och låta dem berätta om vilka följder alkohol- och narkotikamissbruk kan få för att ge barnen något att relatera till.

Fortsatt består den främsta kritiken som föräldrarna för fram mot det drogförebyggande arbetet i att det är sårbart, i och med att det är så knutet till en person, och de uttrycker en oro för vad som skall hända den dag drogförebyggaren inte längre arbetar inom kommunen. I och med denna oro förespråkar de att det vore bra att satsa mer resurser och eventuellt anställa ytterligare en drogförebyggare eller överhuvudtaget utveckla det drogförebyggande arbetet till att omfatta fler aktörer än endast drogförebyggaren.

Å andra sidan framkommer det även att flertalet fokusgruppsdeltagare anser att det krävs ett personligt engagemang för att kunna påverka föräldrar och att det därför inte går att bara anställa vem som helst. I samband med detta tycks det även viktigt att påpeka att föräldrarna är nöjda med drogförebyggarens sätt att förmedla information på, eftersom de inte uppfattar att han på något sätt skuldbelägger dem utan endast att han stödjer dem och ger dem värdefulla tips. Vidare framkommer det även att föräldrarna anser att den relation drogsamordnaren etablerat i förhållande till kommunens föräldrar, och till dem själva, är avgörande för det drogförebyggande arbetets framgång. Föräldrarna förklarar bland annat att detta gör att de vågar höra av sig på ett helt annat sätt än de tror att de skulle göra om de skulle tvingas kontakta någon okänd kommunalanställd. Vidare förklarar de även att deras benägenhet att höra av sig är sammankopplad med att de litar på att drogsamordnaren kommer att ta tag i saken eftersom de har förtroende för dennes engagemang.

Sammantaget borde kommunen alltså utveckla det drogförebyggande arbetet för att detta inte skall falla den dag drogsamordnaren slutar att verka inom kommunen. Detta måste dock ske på rätt sätt eftersom det vore synd att förlora de klara fördelar som följer med att ha en drogsamordnare som har ett personligt engagemang, bygger relationer med kommunens föräldrar och klarar av att leverera information på ett sätt som inte gör att föräldrarna känner sig trampade på tårna.

Tankar kring genomförandet

En erfarenhet jag tar med mig från detta uppsatsskrivande är att det är ytterst svårt att som uppsatsförfattare försöka tillgodose både uppdragsgivarens behov och att samtidigt skriva en uppsats enligt akademiska regler. I efterhand inser jag att mitt teorival begränsat mig vad gäller att kunna tillgodose uppdragsgivarens behov – eftersom användandet av teorier kring tredje- och förstapersonseffekter inte säger något om mediens egentliga effekt. Omvänt inser jag att mina frågeställningar inte är optimalt anpassade för att undersöka första- och tredjepersonseffekter. Sammantaget är dock den krassa sanningen att det är svårt att avgöra vilken effekt en informationsinsats haft, och särskilt när man försöker att avgöra detta tio år efter att den startat. Det som däremot är genomförbart är att undersöka hur de som mottagit informationen anser att den påverkat dem och andra i deras närhet, och i detta sammanhang blir teorier kring första- och tredjepersonseffekter intressanta. Problematiken bestod dock i att utforma frågeställningarna på ett sådant sätt att de både kunde kopplas till uppsatsens teoretiska ansatser och undersöka något av det uppsatsgivaren var intresserad av.

Vidare har en svårighet bestått i att förhålla sig till de uppsatser som redan skrivits om Öckerö kommuns drogförebyggande arbete, eftersom dessa är relativt många och en risk för överlappning förelåg. Vad gäller användandet av fokusgrupper visade detta sig dock väldigt givande, eftersom det känns som att studien dragit

nytta av att ämnen under en fokusgruppsintervju får en synnerligen bred belysning och berörs ur olika synvinklar. Vidare var det tydligt att deltagarna i grupperna upplevde att de kunde hämta stöd från varandra när särskilt känsliga ämnen behandlades och det var vid vissa tillfällen mycket tydligt att om en medlem vågade ”öppna upp” så följde de andra dennes exempel. Sammantaget anser jag att jag lyckats besvara studiens frågeställningar på ett tillfredställande sätt även om just påtalade svårighet med att balansera akademiska krav och en vilja att bistå uppdragsgivaren eventuellt påverkat den röda tråden i studien något.

Källförteckning

Böcker

Asp, K., (1986) *Mäktiga massmedier. Studier i politisk opinionsbildning*. Stockholm: Adademilitteratur

Babor, T., et al., (2010) *Alcohol no ordinary commodity: research and public policy 2nd ed.* Oxford: Oxford University Press

Palm, L., (1994) *Övertalningsstrategier: att välja budskap efter utgångsläge*. Lund: Studentlitteratur

Artiklar

Arata, C.M., Stafford, J. M., & Tims, S. (2003). High school drinking and its consequences. *Adolescence*, Vol.38: 567-569

Brosius, Hans-Bernd Engel, Dirk (1996). The Causes of Third-Person Effects: Unrealistic Optimism, Impersonal Impact, or Generalized Negative Attitudes Towards Media Influence? *International Journal of Public Opinion Research*, Vol.7, 142-16

Bengt, J. (2000). Tron kan förflytta berg: Tredjepersonseffekter och politisk kommunikation. *Nordicom Infromation*, Vol.22, 77-86

Dawson, D. A., Goldstein, R. B., Chou, P. S., Ruan, J. W., & Grant, B. F. (2008). Age at first drinking and the first incidence of adult-onset DSM-IV alcohol usedisorders. *Alcoholism: Clinical and Experimental Research*, Vol.12, 2149-2159

Davison, W. Phillips (1983). The Third-Person Effect in Communication, *Public Opinion Querterly*, Vol.47, 1-15

Gunther, Albert (1991). What We Think Others Think. Cause and Consequence in the Third-Person Effect, *Communication Research* Vol. 18, 355-372

Gunther, Albert C. & Thorson, Esther (1992). Perceived Persuasive Effects of Product Commercials and Public Service Announcements. Third-Person Effects in New Domains, *Communication Research* Vol. 19, 547-596

- Komro, K. et al. (2007). Effects of home access and availability of alcohol on young adolescents' alcohol use. *Addiction*, Vol.102:10,1597-1608
- Kalgren, C.A. & Wood, W. (1986). Access to attitude-relevant information in memory as a determinant of attitude-behavior consistency. *Journal of Experimental Social Psychology*, Vol.22, 328-338.
- Lasorsa, D. (1989) Real and Perceived Effects of 'America'", *Journalism Quarterly* Vol. 66, 373-378
- McLeod, Douglas M., Eveland, William P & Nathanson, Amy 1 (1997). Support for Censorship of Violent and Misogynic Rap Lyrics. An Analysis of the Third-Person Effect, *Communication Research*, Vol. 24, 153-174.
- Mutz, D. (1989). The Influence of Perception of Media Influence, *International Journal of Public Opinion Research*, Vol.1, 3-24
- Perloff, R. M. (1993). Third-Person Effect Research 1983-1992: A. Review and Synthesis, *International Journal of Public Opinion Research*, Vol.7, 167-184
- Price, V., Huang, L.N., & Tewksbury, D. (1997). Third-Person Effects of News Coverage: Orientations Toward Media, *Journalism & Mass Communication Quarterly* Vol. 74, 525-540
- Rossow I., & Klepp, K-I. (2009). Rusmiddelforebyggende arbeid. I Klepp, K-I., Aarø, L. *Ungdom, livstil og helsefremmende arbeid*. Gyldendal akademisk, 166-181
- Tiedge, James T; Silverblatt, Arthur, Havice, Michael J. & Rosenfeld, Richard (1991) Discrepancy Between Perceived First-Person and Third-Person Mass Media Effects, *Journalism Quarterly*, Vol.68
- Willnat, L. (1996) . Mass Media and the Political Outspokenness in Hong Kong: Linking the Third-Person Effect and the Spiral of Silence, *International Journal of Public Opinion Research*, Vol. 7, 187-212
- Yu, J. (2003). The association between parental alcohol-related behaviors and children's drinking. *Drug and Alcohol Dependence*, Vol.69:3, 253-262.

Rapporter

Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN) (2011), *Drogutvecklingen i Sverige - CAN rapport 130, Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning 2011*

Höglund, D. (1999). *Resultat av undersökning beträffande ungdomars alkoholvanor mm: CAN-enkäten 1999. (Preliminär rapport)*. Västra Götalandsregionen, Folkhälsokommitténs kansli

Jarl, J., Johansson, P., Eriksson, A., Eriksson, M., Gerdtham, U-G., Hemström, Ö., Hradilova, S., & Ramstedt, M. (2006). *Till vilket pris? Om alkoholens kostnader och hälsoeffekter i Sverige 2002*. Stockholms universitet, Samhällsvetenskapliga fakulteten, Centrum för socialvetenskaplig alkohol- och drogforskning (SoRAD).

J. & Larsson, S. (2003). *Ungdomsliv, identitet, alkohol och droger*. Statens folkhälsoinstitut. Art.nr. 2003:10

Socialdepartementet (2001): Att förebygga alkoholskador. Art.nr. 2001.032

Elektroniska resurser

Statens folkhälsoinstitut (2012) tillgänglig på: www.tänkom.nu/omtänkom.html (2012-04-04).

Nationalencyklopedin (2012) tillgänglig på: www.ne.se/kort/öckerö (2012-04-17).

Öckerö kommun (2012) tillgänglig på:

<http://www.ockero.se/forvaltningar/socialtjanst/individochfamiljeomsorg/drogforebyggande/allaoverens.4.41b77fa2115d1d9947480001084.html> (2012-05-20).

Uppsatser

Börjesson, K. (2010). *Föräldrars syn på ungdomars minskande alkoholdrickande – En kvalitativ studie i Öckerö kommun*, c-uppsats, Göteborgs universitet, Institutionen för socialt arbete.

Everholm, E. (2007). *Att dricka eller inte dricka det är frågan*, c-uppsats, Göteborgs universitet, Institutionen för socialt arbete.

Hellberg, J. (2011). *Utvärdering av Öckerö Kommuns Preventionsprogram 'Alla Överens'*
En Masteruppsats med Mixad-Metod ansats, master-uppsats, Örebro universitet, Hälsoakademin.

Nilsson, M., & Svantesson, E. (2009). *Föräldrars betydelse för ungdomsdrickande : en kvantitativ föräldrastudie i Öckerökommun om hur attityder, stöd, kontroll och eget drickande inverkar på ungdomars alkoholbeteende*, c-uppsats, Högskolan väst, Institutionen för omvårdnad, hälsa och kultur.

Muntliga källor

Samtal med Håkan Fransson, Öckerö kommuns drogförebyggare, kring Öckerö kommuns drogförebyggande arbete. 2023-04-17.

Bilaga 1. Frågeguide

Inledning

Samtalet inleds med att moderatören kort nämner syftet med studien samt försäkrar att ingen deltagare kommer att namnges i uppsatsen samt att ingen förutom moderatören kommer att ha tillgång till intervjumaterialet. Vidare förklarar moderatören att det inte finns några svar som är "rätt" eller "fel" utan att det är föräldrarnas egna funderingar som är av intresse oavsett vilka de må vara. Slutligen ges föräldrarna möjligheten att kort presentera sig själva för att bryta isen och skapa förutsättningarna för en god samtalsdynamik.

Intervjuguiden nedan är utformad utefter studiens fyra frågeställningar.

Tema 1.

Vilka grupper av föräldrar tror fokusgruppsdeltagarna att kommunen har påverkat respektive inte påverkat med sitt drogförebyggande arbete?

Allmän påverkan och kännedom om det drogförebyggande arbetet

Hur många av er känner till det drogförebyggande arbetet i kommunen?

-Tycker ni att ni har blivit påverkade av det drogförebyggande arbetet i kommunen?

- Hur stor kännedom tror ni att det finns kring det drogförebyggande arbetet hos andra föräldrar i kommunen?

-Tror ni att andra föräldrar blivit påverkade av det drogförebyggande arbetet i kommunen?

Vad tror ni avgör om man påverkas av det drogförebyggande arbetet i kommunen?

- Hur skulle ni beskriva de föräldrar som engagerar sig för att minska sitt/sina egna barns eller andra ungas alkoholdrickande i kommunen?

- Är det föräldrar som är positiva även till andra typer av drogförebyggande arbete?

- Tror ni att kommunens drogförebyggande arbetet i första hand når föräldrar som redan anser att unga inte skall dricka innan de fyllt arton år och som därför intresserar sig för exempelvis tips för att hålla sin/sina ungdomar borta från alkohol?

- I vilken utsträckning når man andra föräldrar?

- Hur skulle ni beskriva de föräldrar som inte engagerar sig i sitt/sina egna barns eller andra ungas alkoholdrickande?

Allmänna frågor kring sändarens betydelse

Upplever ni att det är drogsamordnaren eller kommunen som står bakom/är avsändare utav den drogförebyggande informationen?

Vad tycker ni om Öckerö kommun i allmänhet och hur saker och ting sköts på Öckerö, skulle ni säga att ni är positiva/negativa eller neutrala?

-Tror ni att ens förhållande till kommunen, det vill säga hur man ser på kommunen som organisation och på exempelvis socialtjänsten, påverkar hur man tar till sig informationen från drogsamordnaren kring ungas drickande?

Vad tycker ni om drogsamordnaren och hans sätt att arbeta/kommunicera med er som föräldrar?

-Identifierar ni er med honom som förälder/Öckeröbo eller på andra sätt?

-Tror ni att ens förhållande till drogsamordnaren, det vill säga om man tycker om och respekterar, samt kan identifiera sig med denne, påverkar hur man tar till sig informationen i det drogförebyggande arbetet i kommunen?

Tror ni att hur man förhåller sig till kommunens drogförebyggande information och arbete, kommunen i stort samt drogförebyggaren påverkas av om man är man eller kvinna?

Tema 2.

Vilka förändringar tror fokusgruppsdeltagarna att kommunens drogförebyggande arbetet lett till när det gäller föräldrars attityder, kunskap samt handlande för att förhindra unga från att dricka?

Specifika effekter av det drogförebyggande arbetet i kommunen

Vilka typer av förändringar tycker ni att det drogförebyggande arbetet i kommunen lett till?

-Upplever ni att era egna attityder förändrats till följd av det drogförebyggande arbetet i kommunen?

-Upplever ni att andra föräldrars attityder förändrats till följd av det drogförebyggande arbetet i kommunen?

-Upplever ni att ni har fått nya idéer eller lärt er mer om exempelvis hur ungas drickande kan se ut och vad man kan göra för att förhindra att unga dricker?

-Hur använder ni de tips ni fått?

- Finns det ytterligare sätt ert handlande, för att förhindra att ert/era barn dricker, förändrats?

-Tror ni att andra föräldrar fått nya idéer eller lärt sig mer kring ungas drickande och vad man kan göra för att förhindra det?

- Tror ni att andra föräldrar handlar annorlunda idag, till följd av det drogförebyggande arbetet i kommunen, för att förhindra att deras barn skall dricka alkohol?

Finns det andra positiva förändringar ni registrerat till följd av kommunens drogförebyggande arbete?

Tema 3.

Vilka budskap och informationskanaler tror fokusgruppsdeltagarna påverkar dem själv respektive andra föräldrar mest?

Budskap och kanaler

-Läser ni nyhetsbrev/drogförebyggarens krönikor i lokalbladet?

-Hur ofta skulle ni säga att ni läser nyhetsbrev/drogförebyggarens krönikor i lokalbladet? (denna fråga ställs endast till de som svarat ja på ovanstående fråga)

- Vad tycker ni är mest läsvärt med dessa?

-Finns det något speciellt ni kommer ihåg att ni läst i dessa som ni kände fångade er uppmärksamhet?

Tror ni att andra föräldrar läser dessa?

-Hur ofta tror ni att de läser dessa?

-Vilka budskap tror ni fångar/skulle fånga deras uppmärksamhet?

Vilka av er har varit med när drogsamordnaren informerat på föräldramöten/närvarat på föräldrar emellan?

-Hur upplevde ni det?

- Var det något speciellt som fångade er uppmärksamhet?

- Vad kom ni ihåg efteråt?

-Fanns det några tips ni tyckte var särskilt användbara?

-Vilken effekt tror ni att det ger att informera på föräldramöten/föräldrar emellan?

-Tror ni att andra föräldrar påverkas av informationen på föräldramöten/föräldrar emellan?

-Vilka budskap tror ni föräldrarna påverkas av?

Finns det några ytterligare tillfällen, än de vi just talat om, då ni upplever att ni blivit informerade av/kommunicerat med exempelvis drogsamordnaren?